



# At skrive slægtshistorie

*Svendborg, 9.2.2023*



# At skrive slægtshistorie

- ◆ Indledende overvejelser
- ◆ Slægtshistoriens opstilling
- ◆ Slægtsprogrammets bog
- ◆ Formulering af historien
- ◆ Layout
- ◆ Udgivelsen - trykt bog / e-bog



# Indledende spørgsmål

- ◆ Hvad er en slægtsbog?
- ◆ Skal man overhovedet skrive en slægtsbog?
- ◆ Hvem skriver man til?
- ◆ Hvornår er det rette tidspunkt?

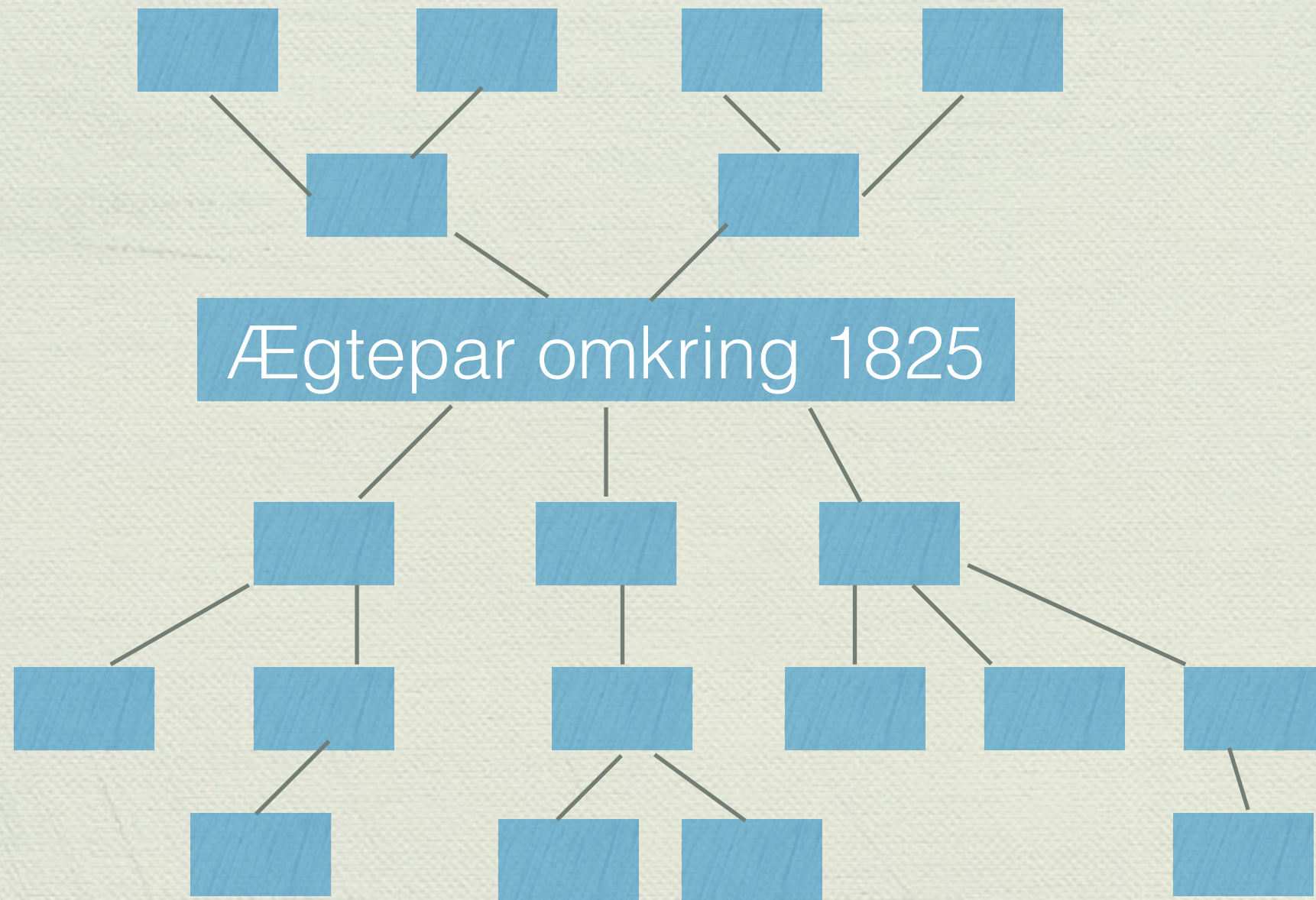


# Hvordan opstilles slægtsbogen

- ◆ Den professionelle slægtsbog
- ◆ Anetavlen
- ◆ Efterslægtstavlen
- ◆ Konsangvinitetstavlen

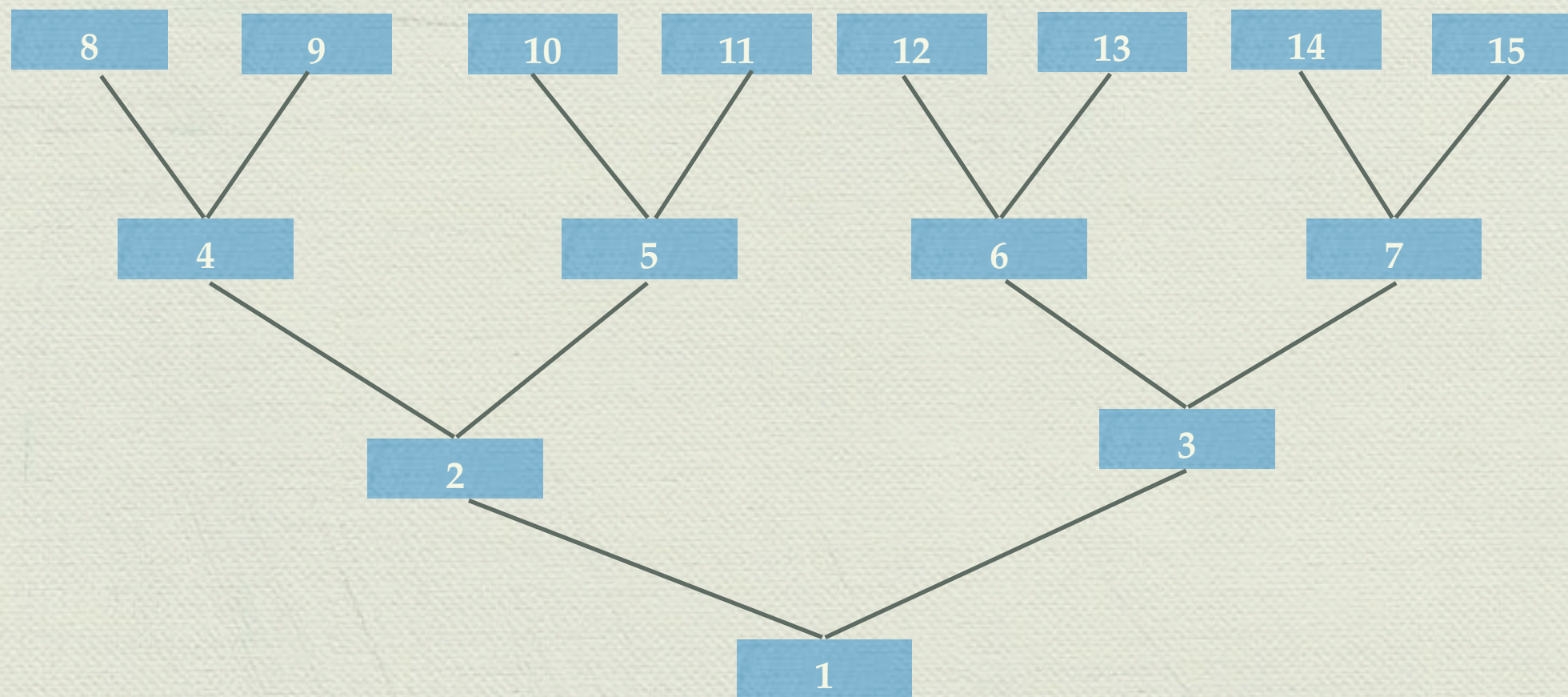


# Den professionelle



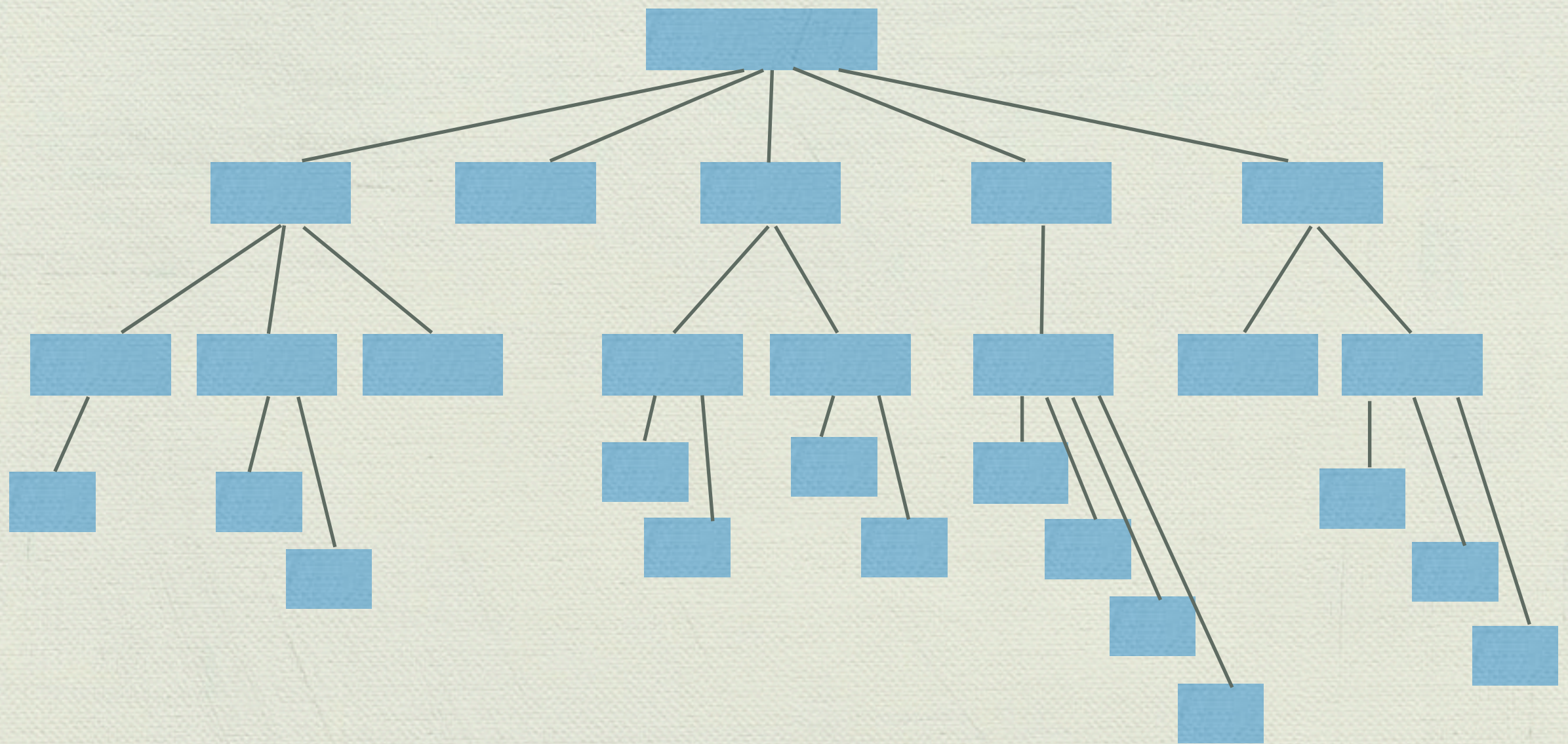


# Anetavlen



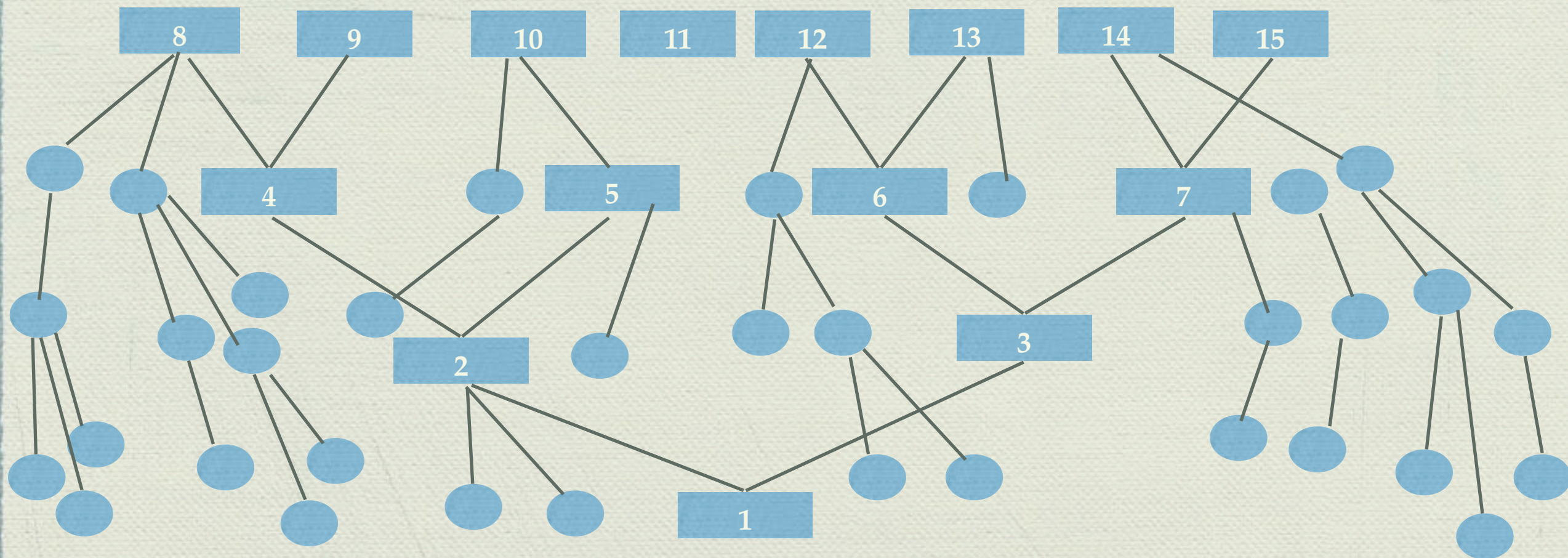


# Efterslægtstavlen





# Konsangvinitetstavle





# Andre muligheder

- ◆ Erling & Lars Møller: Man er vel hardbo
- ◆ Elo Harfot: Trævlerødder
- ◆ Ejvind Hansen: Livet på landet ...
- ◆ Tag fat i dine mest spændende aner
- ◆ Start med små bøger eller artikler
- ◆ Eksempel: Pælerod og trævlerødder



# Slægtsforskningsprogrammets slægtsbog

Ethvert slægtsforskningsprogram med  
respekt for sig selv kan lave en slægtsbog,  
men .....





# Slægtsforskningsprogrammets slægtsbog

Der findes jo slægtsforskningsprogrammer, der reklamerer med, at man direkte fra programmet kan udskrive en hel slægtsbog. Det er efter min opfattelse en skrækkelig tanke.

De fleste af den slags bøger har en underholdningsværdi, der fint kan måle sig med telefonbogens. De vil måske stå på hylderne rundt om i de små hjem, omgivet af stor ærefrygt, men de vil næppe nogensinde blive læst - og det er vel formålet med en bog?





# Slægtsforskningsprogrammets slægtsbog

Kan se sådan ud....


Hans Nielsen. Født d. 25. juni 1825 i Lønborg, Ringkøbing Amt, døbt d. 26. juni 1825 i Lønborg Kirke, Lønborg Sogn, Ringkøbing Amt. Konfirmeret d. 3. marts 1840 i Lønborg, Ringkøbing Amt. Han giftede sig d. 24. november 1853 med Johanne Andersdatter i Lønborg Kirke, Ringkøbing Amt. Han døde d. 7. februar 1879 i Lønborg, Ringkøbing Amt. Begravet d. 12. februar i Lønborg Kirke. Erhverv: gårdejer





## Anders Carl Jensen

 Name  Events  Facts  Notes  Flags

Type	Date	Place	Memo
Birth	16 Sep 1844	Gjerrild	
Christen	10 Nov 1844	Gjerrild kirke	
Confirmation	1859	Gjerrild kirke	
Death	29 Dec 1914	Kastbjerg	
Burial	4 Jan 1915	Kastbjerg kirke	
Baptism			


 Add Event...

 Remove Event

 Sort Events

Initial Caps

Source Citations: Baptism

 Detail

Slægtsforskningsprogrammets felter



# Slægtsprogrammets fordele:

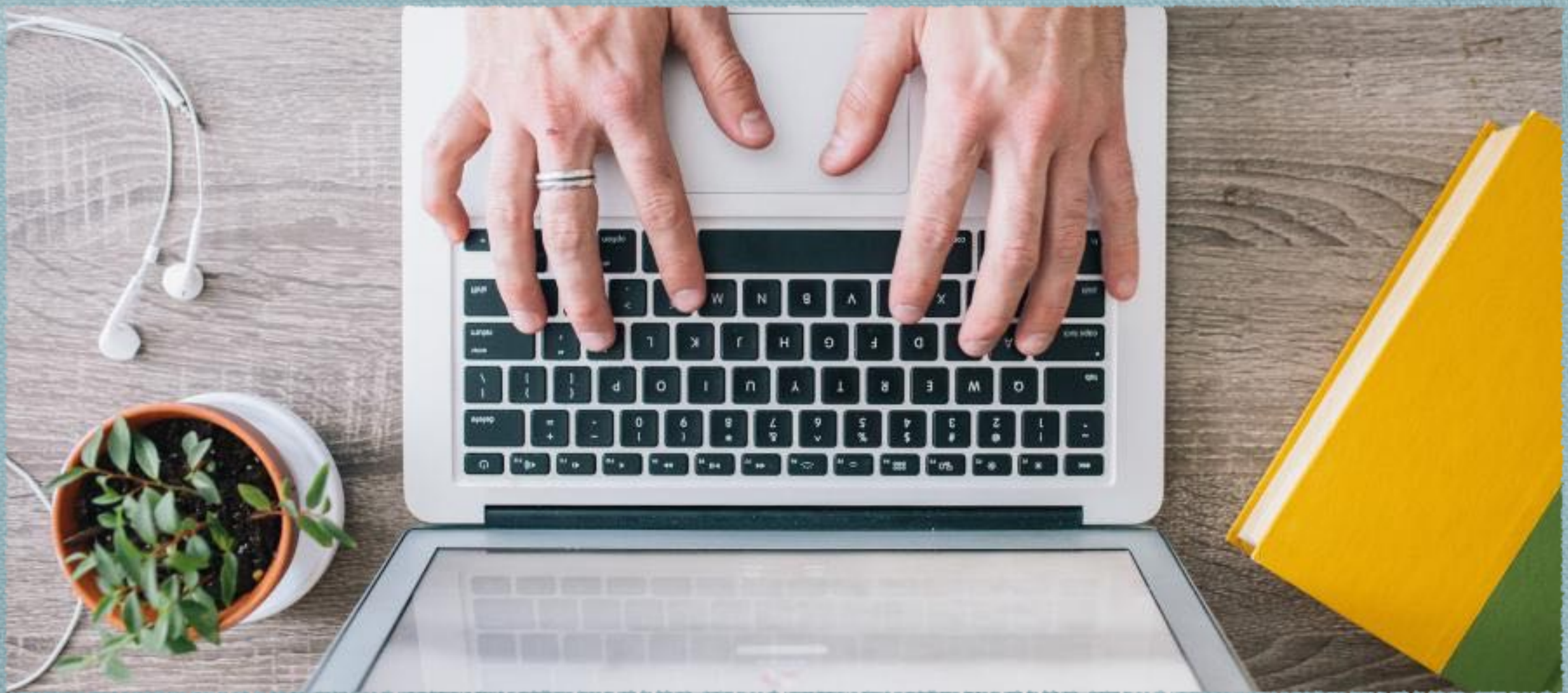
- ◆ Det holder styr på alle slægtssammenhænge
- ◆ Du kan tage udgangspunkt i en hvilken som helst person
- ◆ Du kan lave både ane- og efterslægtstavler og stykke sammen efter behov
- ◆ Du får det ud af programmet, som du har fodret det med!



# Krav til slægtsprogrammet:

- ◆ Slægtshistorien skal kunne åbnes i en tekstbehandler
- ◆ Du skal kunne redigere i den og selv indsætte billeder efter smag og behov



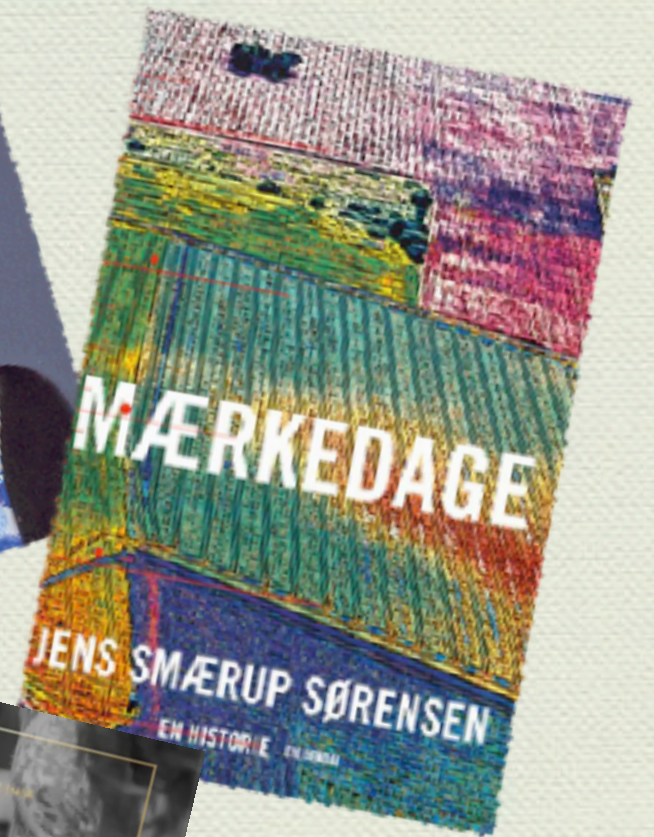


Skriver, så det fænger



# Skrive en slægtsroman?

*Kræver en "god pen"  
- og tænk på kildetroskab*





Anerne er mennesker med en  
historie, du skal fortælle



Fortæl og forklar i stedet for at  
referere.

Undgå opremsninger



Begræns dig -  
og hold dig til de  
spændende aner



Vær ikke bange for at vise,  
at det er dig, der fortæller  
historien



Kunsten at kede består i at  
tage ALT med!



Vores udgangspunkt: De gamle kilder

Omskriv og forklar!

Nutidige læsere forstår ikke de gamle  
dokumenter



Kirkebøger:  
Hvad fortæller faddere og  
forlovere?



# Kirkebøgerne - et eksempel

...D. 16 August ved Solens Opgang blev Hans Nielsens Hustru af Gunderup forløst med en datter, som formedelst Svaghed strax blev hjemmedøbt og kaldet Karen...



# Kirkebøgerne - endnu et eksempel

Lørdag morgen d. 6 Martii tidlig begyndte det (da jorden var før bar og det kuns en nat og en dag, nemlig om fredagen, havde frossen stærk) med en stærk himmel-og-jord-knog, der continuerede til søndag Reminiscere om middagen, hvorved ikke alleneste en stor mængde sne blev bragt til og i gårdene, så brøndene de fleste steder var ganske efterknøgne, men og den slette mark med så høj sne overlagt at den ene med stor nød kunne komme til den anden. Jeg måtte med tvende karle om søndag morgen gå her til Jandrup kirke i sne til midt paa laarene over agrene og de store driver, der endog på slet mark lå. I Jandrup kirke var kuns 8 mandspersoner. Var dog også, skjønt med største besværlighed i Billum kirke, men måtte bruge 9 kvarter at gå imellem Jandrup midtby og Billum kirke. I de fleste kirker her i egnen, end ikke hovedkirker, var nogen præst ikke heller om onsdagen. Frosten continuerede næsten 3 uger, men sneen tæredes efterhånden af solens varme, dog kunne ingen førend d. 22 Martii, og endda med stor vanskelighed, ved møgagen begynde.

(Janderup Kirkebog, anno 1762)







Fæste- og skøde-  
panteprotokoller:  
Ikke fuldstændig afskrift!  
Husk aftægtskontrakterne!



# Lægdsruller:

Højde og helbredstilstand

Mobilitet





Skifteprotokoller:  
Hvad siger indboet om levevilkårene?



I byerne:

Borgerbøger / protokoller

Lavsprotokoller

- håndværkere og købmænd



Breve og dagbøger:  
Skal de gengives?



# Hvad skal du udelade?

- ◆ Fortid: Vær ikke flov over anerne
- ◆ Nutid: Undgå at såre og forarge
- ◆ Pas på med følsomme oplysninger om adoption m.v.
- ◆ Stik fingeren i jorden og snak med familien



# Hvis du ikke kan finde noget om anerne

- ◆ Brug lokalhistorien
- ◆ Find aviser fra området og tidsperioden
- ◆ Find noget om anens erhverv
- ◆ Hvad skete der i Danmarkshistorien?
- ◆ Slå dig til tåls ...



# Rent stilistisk

Skal man skrive i nutid eller datid?

Hvilken stil skal man skrive i?

Moderne eller gammel stil?

Varier sproget - brug ikke de samme ord igen og igen



Prøv at skabe billeder, så  
man *ser* dét for sig, som du  
vil fortælle om



Skriv naturligt og ukunstlet  
Vær konkret - ikke abstrakt



# Opsamling

- Sæt de enkelte oplysninger ind i et større perspektiv: Hvad har de betydet for anerne og deres liv?
- Find ting, der gør jeres fortælling anskuelig - så man ser det for sig
- Det er hele mennesker, I fortæller historien om
- Varier sproget
- Prøv at sætte jeres lille historie i Danmarkshistorisk perspektiv





# Så skal bogen sættes op -

Det gode layout skal sikre, at bogen er:

- ◆ indbydende at se på
- ◆ nem at orientere sig i



Titel og  
forside,  
I

**SLÆGTSBOG**

for  
Maren Christensen  
f. 1858 i Horne sogn

Januar 2006



# Titel og forside, II



## De gjør gryder

Bønder og pottemagere i Horne og Torstrup sogne

*Anctavle for Maren Christensen*

*født 19. aug. 1858 i Horne*



Titel og  
forside,  
III



Enge, stude og  
jydepotter

Vestjyder gennem 600 år

Kathrine Tobiasen



# Indholds- fortegnelse

## *Indhold*

<i>Et par ord til indledning.....</i>	<i>4</i>
<i>Første Generation.....</i>	<i>5</i>
<i>Anden Generation - forældre.....</i>	<i>5</i>
<i>Tredje Generation - bedsteforældre.....</i>	<i>8</i>
<i>Fjerde Generation - oldeforældre Aner 8-15.....</i>	<i>12</i>
<i>Femte Generation - tip-oldeforældre Aner 16-31.....</i>	<i>20</i>
<i>Sjette Generation - 2 x tip-oldeforældre Aner 32-63.....</i>	<i>35</i>
<i>Syvende Generation - 3 x tip-oldeforældre Aner 64-127.....</i>	<i>50</i>
<i>Ottende Generation - 4 x tip-oldeforældre Aner 128-255.....</i>	<i>54</i>
<i>Niende Generation - 5 x tip-oldeforældre Aner 256-511.....</i>	<i>55</i>
<i>Kilder.....</i>	<i>56</i>
<i>Ordliste.....</i>	<i>59</i>
<i>Register.....</i>	<i>62</i>





# Indledning



## *Et par ord til indledning*

Maren Christensen, min morfars mor, blev født i Dejgård, Horne sogn den 19. august 1858 og her levede hun det meste af sit liv, ligesom hendes forældre havde gjort det før hende. Historien her, der fortæller om slægten ni generationer tilbage i tiden, viser en forbausende lille mobilitet blandt anerne: Langt de fleste er født i Horne eller Torstrup sogne, der hørte til samme pastorat, og gitter sig her, der er kun enkelte udsprengt til nabosogterne Tistrup og Hjøge.

At man i den grad har holdt sig til inden for sognegrænserne skyldes måske det ganske særegne forhold at de to sogne (og til en vis grad Tistrup) fra tidernes morgen (der er vist ingen, der har forsøgt at fride ud af hver længe) har specialiseret sig i at fremstille "sorte potter" eller Jydepotter, som de siden er mere kendt som. Der på egen færdes en særlig slags ler, som var fremragende til at lave kogegrej og andet husgeråd i, og alle tog livligt del i produktionen. Ved folketællingen 1801 ser man, at så godt som alle mænd beskæftiger sig med at "gøre gryde". At det mest var kvinderne, der tog sig af arbejdet, er så en anden ting! Og måske den ting, der gjorde at man ikke gikde sig udenbys. De var nemlig bydende nødvendigt for familiens velstand, at man fik en koge i huset, der "kunne noget i lert". Hvilket man kun kunne, hvis man fra barselen var opkøbt i faget!

Man tjente en god ekstraskilling ved pottemageriet; selv om potterne var billige, kunne man lave mange af dem, og man solgte over hele landet og eksporterede meget til udlandet. Her skal man måske finde årsagen til at mange gåremænd i Horne og Torstrup allerede tidligt var i stand til at blive selvejere. Selv om det ikke altid var lykken, som det vil fremgå af enkelte af annehistorierne!

### **Sådan finder du rundt i anetavlen.**

Anetavlen er opbygget således, at vi starter med Maren (probanden) og går videre med hendes forældre, bedsteforældre etc. Generation for generation. Alle aner er forsynet med et anetal. Maren har nr. 1, hendes far nr. 2 og mor nr. 3. I generationen efter starter vi med Marens farfar, der bliver nr. 4, mens hans kone er nr. 5. Herefter morfar, der er tilkøbt nr. 6 og monnen nr. 7. Og sådan fortsætter vi.

Forsøen er at man til enhver tid kan springe fra barn til far ved at gange barnets anetal med to og yderligere lægge et tal til for at få moder. Omvendt går man fra en forældrepar til deres navn ved at dividere barns anetal med 2. Det er enkelt i starten, men når man tager i betragtning, at anetallet fordobles med hver generation, og at en faktisk har 64-65 tilkøbtforældre, bliver det klar, at et nummer-system er yderst praktisk.

En slægtshistorie omhandler mange fremmedartede ting og begreber. En del af ordene er nøgt forklaret undervejs, men til yderligere hjælp er tilføjet en ordliste sidst i hæftet. Hvor der også findes et register over samtlige personer i anetavlen.

God fornøjelse med læsningen. Kommentarer modtages gerne!



# Tekstside I

## 1. Hans Nielsen Jensen.

Født den 7 sep 1844 i Janderup. Hans Nielsen blev døbt i Janderup Kirke, den 27 okt 1844. Konfirmeret den 17 apr 1859 i Janderup Kirke. Karakterer: mg? - mg. Hans Nielsen døde i Janderup den 22 mar 1928; han var da 83 år. Begravet den 28 mar 1928 i Janderup kirke. Fædrene var p.g.en Maren Hansdatter, gdm. Hans Nielsen og Mads Nielsen, Jens Nielsen og p.g.en Ane Nielsdatter, alle af Janderup. De gamle navneskikke er svære at komme væk fra, Hans bliver kaldt Bondesen, og det hænger ved i den grad, at også hans døtre undertiden kaldes Bondesen. Folk, der har kendt Hans, husker ham som en stor kraftig mand. Efter sigende gik der nogle gener i arv til barnebarnet Hans Tobiasen! I sine unge dage er Hans lige som mange andre fra Janderup og nabesognene draget sydpå for at tjene som "slætkarl" i Vestslesvig. De store mark gårde omkring Tønder har haft brug for assistance udefra i den travle høstperiode, hvor store mængder hø og korn skal i løde, og det her rigtig mange karle fra Vardes vestregn, der jo kendte håndværket fra de hjemlige enge benyttet sig af til at tjene en ekstra skilling. For Hans' vedkommende har det nok været lidt en mere end et sommerferie-job. En ung mand fra Okshøj, der arbejder i Ballum, skriver august 1873 hjem til sine forældre og søskende: "Hvis du, Kjærns Broder, skulde tale med Bunce Jensens Hans i Janderup, kan du få at vide, hvorledes det står til herude, thi han var Avlskarl her." Hans forlader Janderup sogn den 27. april 1872 og vender tilbage igen den 3. december. Forinden har han et årstid været i tjeneste hos en Løjtnant i Varde, en ansættelse, der har strakt sig fra den 24 juni 1866 til 5. april året efter! Vejen til Slesvig er lang, og hvordan de unge mennesker er kommet et frem og tilbage vides ikke. Af optegnelser i kirkebogens tilgangslisten (den tidlige form for epr.-registrering) kan man se, at der er gået ca. en uge. Måske har turen været taget pr. gå ben? I oktober 1878 gifter han sig med Billurapigen Elisabeth Knudsen, og til brylluppet gives der gæver. Man følger en oldgamnel tradition med at give sølvskeer, gerne med inskription bagpå. Til formålet tager man til den lokale sølvsmed, Johan Frederik Rathje i Varde, der ikke har fabriksvarer et vælg imellem i sin butik. Alt bliver lavet på bestilling i sølv, der ikke er af fineste karat. I slægten's øje findes endnu 6 sølvskeer fra Rathjes hånd, de er udført i 11-tydigt sølv - for at opnå prædikaten finsølv er krævet 13 1/2-tydigt. Til gengæld er alle skeerne forsynet med graveringen "Erindring om d. 22. Oktbr. 1878" og i de fleste tilfælde navn på giveren. Gommens broder J.B. Jensen og hustru A.M.M. Jensen (fra Bandsbjerg) og A. Jensen Fano (må være Anton Jensen, der midlertidigt opholder sig på Fano) har hver skænket en ske. Desuden har en Niels Christensen, Hovring spenderet hele to skeer. Det er endnu ikke opklaret, hvem denne Niels er. Hans overtager fødegrøden i 1879, skødet er underskrevet den 28. september. For købesummen 5.000 kr. får han overdraget med dens tilhørende jorder, herligheder, rettigheder, pligter og byrder - på nær en "Hedelod stor 15 a 20 Tønder Land beliggende paa Janderup Hede indtil Kjærup By og Mark". Denne lod forbeholder facieren sig, med ret til at udstykke der, fornødent med henblik på også at sørge for jord til i hvert fald en af Hans' yngre søstre. Med i prisen hører en aftægtskontrakt, "for det stemplede papirs skyld" ansat til 2400 kr.! Hans har været noget af en foregangsmand, der laver jordforbering af 12-14 tdk. land eng syd for gården. I hundredvis af læs sand blev spredt ud over klagbanen og landet dermed. Jorden blev da ved så puds, at der kunne dyrkes i den. Hans er den første i sognet, der dyrkede tummips. Tummips er det første forsøg med mævl, siden går man over til kåltrøt og til sidst runcelroe. Runcelroen kræver god tilførsel af mægel, fordi jorden er for kalkfattig. Derfor ser man sideløberde med udviklingen inden for planteavl, at mægelgraveare hører sig i landkøbet. I øvrigt bliver der set skævt til mævelsme i starten, idet man mener at mælken tager smag af mæve. Det betyder så en forringelse af smørens kvalitet. I Okshøj diskuteres man sagen i 1887; her får de fremskridtsverdlige landmænd gennemført, at en halv skæppe mæve pr. ko bliver anerkendt som usædelig for den gode smørsmag. Da den ældste datter Kathrine har fundet sig en passende ægtefælle, er det tid for generationskifte, og svigersønnen Anton køber hele helligheden for 25.000 kr. Til Hans og Line oprettes en aftægtskontrakt; der skal "paa deres Forlangende indrettes en Aftægtsøjelighed i det østre Hus i de fire første Fag ud for Porten efter Aftægtsfolkernes Ønske og Anvisning", og det skal holdes "forsvarligt vedlige baade indvendig og udvendig saaledes at den altid er i god Stand og hyggelig at bo i". Endvidere sikres der af Aftægtsfolkene "fri og udelukkende Aftenrydelse af den østre Have ved Gaarden, som Gaardens Ejer skal holde forsvarligt indhegnet og paa Forlangende aarlige gøde og dyrke samme efter deres Ønske og Anvisning". For i tilfældet bliver der opregnet skæppevis af korn og gryn og alt andet som anses for livsnødvendigheder, som de gamle har krav på; disse præstationer er her svundet stærkt ind: "Uaarens Ejer skal levere mine Svigerforældre paa deres Bopæl følgende Præstationer i gøde, sunde, friske, rene og velbehandlede Vans med behørig Vægt og Maaal: daglig 1/2 Kd. sød rymmelig Kornmelk, der leveres hver Morgen; agerlig 2 Kd. Kæmsemælk, der leveres paa Forlangende i Ugens Løb; maanedlig den første Dag kontant 20 Kr., altsaa i hele Aaret 240 Kr.; aarlig i levende Læn med Ulden paa i god Fodestand, af Vægt: mindst 80 Pd. og derude 8 Pd. Uld hvilket alt leveres i Efteraaret inden 1ste November", og dertil kommer 7 lvs Klyn. - Der gøres en del ud af at pointere at stavnsbåndets tid forlængst er overstået: "Mine Svigerforældre eller den Længstlevende har Ret til at flytte hvorhen de ønsker", dette er ganske normalt i en aftægtskontrakt, men det er heller ikke nok i dette tilfælde - "Mine Svigerforældre eller den Længstlevende kan til enhver Tid flytte tilbage efter et Fjerdingaars Varsel, og skal Aftægtsbøddigen da være sat i god beboelig Stand, hvorhos Aftægten da i det hele præsteres som for Flytningen. Flytning og Tilbageflytning kan gentages



# Tekstside II

## 1. Hans Nielsen Jensen.

Født den 7 sep 1844 i Janderup. Hans Nielsen blev døbt i Janderup Kirke, den 27 okt 1844. Konfirmeret den 17 apr 1859 i Janderup Kirke. Karakterer: mg? - mg. Hans Nielsen døde i Janderup den 22 mar 1928; han var da 83 år. Begravet den 28 mar 1928 i Janderup kirke.

Føddere var pigen Maren Hansdatter, gdm. Hans Nielsen og Mads Nielsen, Jens Nielsen og pigen Ane Nielsdatter, alle af Janderup.

De gamle navneskikke er svære at komme væk fra, Hans bliver kaldt Bondesen, og det hænger ved i den grad, at også hans døtre undertiden kaldes Bondesen. Folk, der har kendt Hans, husker ham som en stor kraftig mand. Efter sigende gik der nogle gener i arv til barnebarnet Hans Tobiasen.<sup>1</sup>

### Sletkarl i Slesvig

I sine unge dage er Hans lige som mange andre fra Janderup og nabesognene draget sydpå for at tjene som "sletkarl" i Vestslesvig. De store marsk-gårde omkring Tønder har haft brug for assistance udefra i den travle høstperiode, hvor store mængder hø og korn skal i lade, og det har rigtig mange karle fra Vardes vesteregne, der jo kendte håndværket fra de hjemlige dage benyttet sig af til at tjene en ekstra skilling. For Hans' veckommende har der nok været tale om mere end et sommerferie-job.

En ung mand fra Oksbøl, der arbejder i Ballum, skriver august 1873 hjem til sine forældre og søskende: "Hvis du, kjære Broder, skulde tale med Bunde Jensens Hans i Janderup, kan du få at vide, hvorledes det står til herude, thi han var Avlskarl her"<sup>2</sup> Hans forlader Janderup sogn den 27. april 1872 og vender tilbage igen den 3. december. Forinden har han et årstid været i tjeneste hos en Luplau i Varde, en ansættelse, der har strakt sig fra den 23. juni 1866 til 5. april året efter.<sup>3</sup> Vejen til Slesvig er lang, og hvordan de unge mennesker er kommet frem og tilbage vides ikke. Af optegnelser i kirkebogens tilgangslisten (den tids form for opre-registrering) kan man se, at der er gået ca. en uge. Måske har turen været taget pr. gå-ben?

### Sølvskeer i bryllupsgave

I oktober 1878 gifter han sig med Billumpigen Elisabeth Knudsen, og til brylluppet gives der gaver. Man følger en ældgammel tradition med at give sølvskeer - gerne med inskription løgpå.<sup>4</sup> Til formålet tager man til den lokale sølvsmed, Johan Frederik Rathje i Varde, der ikke har fabriksvarer at vælge imellem i sin butik. Alt bliver lavet på bestilling i sølv, der ikke er af fineste karat.

I slægtens eje findes endnu 6 spiseskeer fra Rathjes hånd, de er udført i 11-lødtigt sølv - for at opnå prædikatet finsølv er kravet 13 1/2-lødtigt. Til gengæld er alle skeerne forsynet med graveringen "Prindring om d. 22. Oktbr. 1878" og i de fleste tilfælde navn på gifteren. Gommens hustru I.B. Jensen og hustru A.M.M. Jensen (fra Bandsbjerg) og A. Jensen Fang (må være Anton Jensen, der midlertidigt opholder sig på Fang) har hver skænket en ske. Desuden har en Niels Christensen, Bording spenderet hele to skeer. Det er endnu ikke opklaret, hvem denne Niels er.

### Hans bliver gårdmand

Hans overtager fødegården i 1879, skødet er underskrevet den 28. september. For købesummen 6.000 kr. får han overdraget med dens tilliggende jorder, herligheder, rettigheder, pligter og byrder - på nær en "Hedelod stor 15 a 20 Tønder Land beliggende paa Janderup Hede indtil Kjærup By og Mark". Denne lod forbeholder faderen sig, med ret til at udstykke den, formentlig med henblik på



# Tekstside III



**2 Christen Jessen.** Født den 22 jan 1823 i Dejgård, Horne. Christen blev døbt i Horne kirke, den 26 jan 1823. Christen døde i Dejgård, Horne, den 18 sep 1890; han var da 67 år. Begravet den 24 sep 1890 i Horne Kirke.

Faddere: Kjersten Christensdatter, gårdmand Niels Christensens hustru Morte, boeermand N. Christensen, gårdmand Jens Madsen af Bouhøj og Anders Jensen af Bjældrup, ungkarl Jens Hansen af Malle.

Allerede som sytterårig får Christen skøde den ene af gårdene i Dejgård, som han overtager efter sin farmor Ectille Jensdatter, der i 32 år som enke har drevet den (en anden gård samme sted sidder Christens far på). Skødet er fra 7. marts 1840, i følge hvilken caken "selger, skjøder og overdrager, fra mig og mine Arvinger, til min Sønsesøn Christen Jessen og hans Arvinger, den mig tilhørende Gaard i Dejgasnd, Horne Sogn, med Ejerdomme til Hartkorn Ager og Eng 2 Tdr. 1 Skp. 2 Fd. 1 Alb. tilligemed Gaardens Sæd, Avl, Gjødske og Idderændsel, saavel som alt mit Løstere af Ind-Udbee og Besætning for den Kjøbesum 400 rbd." Oveni i kommer opholdscontracten, hvor det bemærkes, at "Aftægtes 5-aarlige Værdie el maas ansættelse holere end til 200 rbd". Aftægtsperioden kommer kun til at strække sig over 2 1/2 år, idet Bøllie dør sidst på året 1842.

Den 22. maj 1844 får han også skødet på sin fødegård, idet hans mor er blevet enke og overlader ejendommen til ham. Dene gård har et hartkorn på 2 Tdr. 1 Skp. 2 Fd. 1 Alb., men herfra skal trækkes en lod på 2 skp. 1 Fd. 1/2 alb., som en tidligere ejer af gården i sin tid fik overladt. Købesummen er på 700 rd., "hvorforuden Kjøberens svarer mig Aftægt efter en særskildt mellem os oprettet Contract, og holder sig an med Lars Thomsen ved Horne Kirke den 25 Juni 1830 oprettet og den 30 Juni s. A. tinglæst Leiecontract om en Eng i Hornekjær efterrettelig.")

Tre år efter at han er blevet gårdmand, gifter Christen sig, og i 1845 er han og Maren etableret som gårdmændsfamilie med en lille datter og to tjenestefolk, der fem år senere er forøget til to tjenestekarle og en pige. Hvad der vel ikke er noget at sige til med den stordrift, Christen fører.

I 1834 trækker Christen sig tilbage, og det må nu siges at være ganske tilpasset, at han har meget at dele ud af. Han og Maren har nemlig tillagt sig en større børneflokk, og der er således en glæde til hver af de to sønner, Søren og Jes. Der udfærdiges skøde en og samme dag, den 26. november 1835. Søren får den opnrkede slægtgård, id., som han må betale 6000 kr. for plus 2500 kr. for den "paa Gaarden væsende Besætning af Kreaturer, Avlsredskaber og Inventarium". Den ældste søn Jes overlæses gården 2a, der er svandet ind til 1 td. 6 skp. 2 fd. 1/2 alb. og koster 5000 kr. samt 1500 for besætning og inventar. En lille sjov ting ved skødet er, at det viser, at der stadig foretog de store tiender til kirke og konge stadig regnes med det, der hedder "småredsel" - mindre afgifter til præsten og degnen, der har været en del af deres løn, og altså stadig er det i 1835! Af den største gård svares 3 fjerdingar byg til præsten, mens læreren må nøjes med 1 3/3 fdk.

Oven i købesummen på gårdene kommer naturligvis også aftægten til Christen og hustru. Og her er oprettet en kontrakt til hver af sønnerne, hvor det nøje pindes ud, hvad hver enkelt af dem må levere til aftægtshuset, der er indrettet i Sørenns gård. "3 Fag fra den østreste Ende af Sædet med baade urter og oven Luffe", saaledes som det



# Billeder

## Portrætter

- i. Anders (1909-1984)
- ii. Kristian Jessen (1912-2000)
- 3 iii. Maren Dejgård (1915-1988)
- iv. Jes Pallelsen (1919-1998)
- v. Sigvald Dejgård (1922-)

Anders bliver gårdmand i Janderup, på en gård som er medlem af familien Morten Pedersen, ans nr. 224 tilbage i tiden sad på. Han er gift med Ester Sigrød Pedersen, f. 1940 i Lunde, hvor brylluppet holdes den 3. maj 1940. De har tre børn: Søren, f. 1945, polititjener i København, Jens, f. 1946, landmand i Jernvedlund, og Birthe, f. 1949, sygeplejerske i Odense.

Kristian går andre veje og bliver højskolelærer på Ollerup Idrættsskole. Han er gift med Thora Nielsen (vied den 16. august 1944 i Haderslev) og har tre børn: Tossen, f. 1947, Solveig, f. 1948 og Lisbeth, f. 1951.

Jes fortsætter på fødegården. Han bliver den 18. oktober 1947 gift med Helene Kristine Jensen og har 3 børn: Carl Åge, f. 1948, Lone, f. 1951 og Inge, f. 1959.

Sigvald kommer langt hjemmefra. Han gifter sig med Græthe Brahm Nielsen (f. 1925) den 25 april 1951 i Råby og slår sig ned på hendes hjemegn, idet de køber en gård i Dalbyneder. Der er tre børn i ægteskabet: Jette, f. 1952, Dorthea, f. 1954 og Esben, f. 1956.

**7 Dorthea Jessen.** Født den 9 februar 1886 i Mosevrå, Oksby. Dødt den 28 marts 1954 i Oksby. Konfirmeret den 11 marts 1900 i Ål Kirke. Dorthea døde i Janderup den 15 maj 1954; hun blev 68. Begravet den 20 maj 1954 i Høne.<sup>19</sup>

Dorthea er yngste barn af Christen Jessen og hustru Hansine Cathrine i Mosevrå. Hun kommer til verden en tidlig morgen kl. halv tre efter en fødsel, der har varet 7 1/2 time og iøvrigt er uden komplikationer for barnet og den 38-årige mor.

Hun bliver døbt en måned og 20 dage senere og her tropper forskellige medlemmer af familien op som tæddere: Gårdmand og kirkeværge Peder Nielsens hustru i Mosevrå, der er møder til barnet, husmand og skrædder Jens Jensen i Vandlød, gift med barnets møder Dorthea, ungkarl Hans Christian Hansen i Mosevrå (barnets farbror) og pige Elise Poulina Poulsen, samme sted, nok blot en nabo.

Dorthea mister sin mor allerede som etårig, og forældreløse bliver hun seks år senere. Hendes ældste bror Hans Peder, der er 23 år og overtager fødegården, får også i opdrag at tage sig af sine yngste søskende. Det medfører ikke en lykkelig barndom. Dortheas søn Sigvald husker, at hans mor har fortalt, at broren var hård ved hende – det har formentlig heller ikke været en nem opgave for den unge mand at stå med både gård og småbørn. Men Dorthea sætter sig for, at sådan en barndom skal hendes egne børn ikke opleve.

Da hun bliver konfirmeret, bor hun stadig i Mosevrå, men





# Billeder

## *Familiebilleder*



*Elisabeth og Hans med deres døtre i storsalen*

der dansedes saa i den lejede Gæstestue hele Natten igennem for tabne Vinuer, og drog derefter den næste Dags Morgen med deres Husbønder til det Arbejde, de havde paataget sig."■

Det vigtigste udstyr medbringer karlene selv:

"Karlene, der rejste i plads, havde altid deres egen Le med, for at være sikker paa at have det rigtige og gode Arbejdsredskab.

Det vanskeligste var ikke at slaa græsset, men derimod at gøre Leen i Stard og holde den skarp under arbejdet - Mange lærte ikke denne Kunst, og maagde derfor ikke Arbejdet og maatte forlade Engen.

Enkelte ville ikke give op og lagre alle Kræfter i - det eneste med Blodspyrning og vedkommende kom aldrig til at udføre strengt Arbejde senere.

Selvom Arbejdet i Engene var et armeneskeligt Slid, var det alligevel Sommerens skønneste Tid, som alle længtes imod.

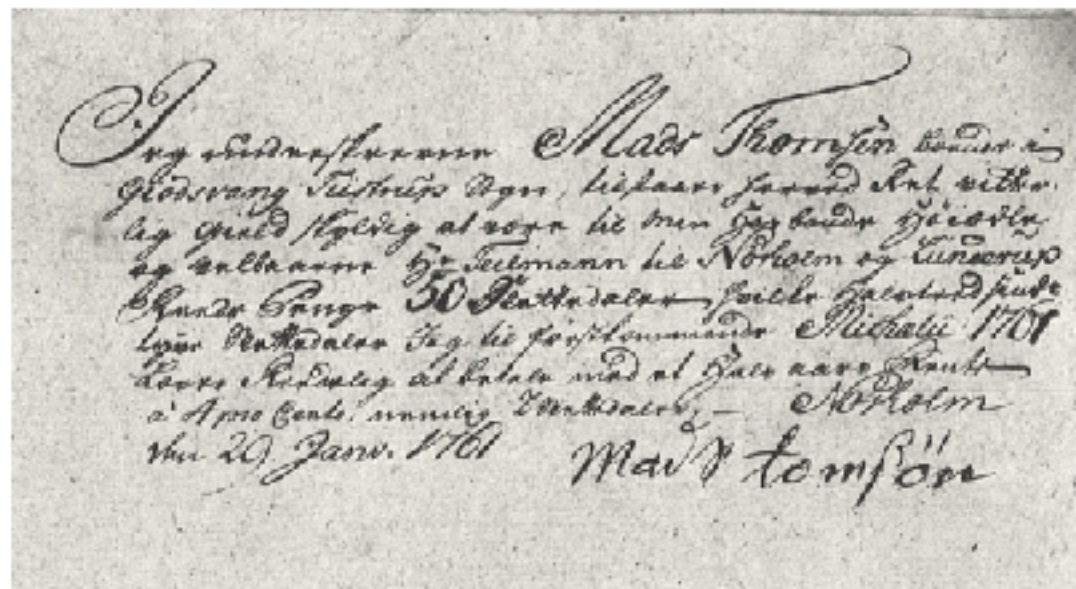
Skete der Uheld eller Sygdom, saa vedkommende maatte blive hjemme, følte han det som et helt Sommer var bleven borte eller vædeligt :|

Vejen til Slesvig er lang, og hvordan de unge mennesker er kommet frem og tilbage vides ikke. Af optegnelser i kirkebogens tilgangsister (den tids form for CPR-registrering) kan man se, at det er gået ca. en uge. Måske har turen været taget pr. gå-ben?



# Billeder

## Underskrifter



Sedlen fra Nørholms regnskaber, hvor Mads egenhændigt kvitterer for at han skylder godsejeren 50 slettedaler.

I 1740, hvor naboen hedder Christen Mortensen, er gårdene skilt ud, så Mads har sin egen, også på papiret, for reelt har de to familier nok længe boet i hvert sit hus.

Gården har i følge jordebogen fra 1760 et harkorn på 2 tdr. 5 skp. 2 alb., og der skal svares landgilde på 7 rdl. heraf.<sup>299</sup> Senere, da Mads afstår stedet, er harkornet nedsat til 2 tdr. 1 skp. 3 lb. 1/5 alb., og deraf skal loduden de sædvanlige kongelige skatter udredes landgilde, der består af Rug - 1 Tønde, Byg - 1 Tønde og i røde penge - 3 Rigodaler. Lidt underligt, at man her er gået tilbage fra rene pengebetalinger til en blanding af penge og naturalier - andre steder går bevægelsen den modsatte vej. Hertil kommer hoveri, der lyder på 12 spand- og 4 gang-dage.

I 1770 har godsejeren ladt udarbejde en hoverifortegnelse, hvor vi får en del oplysninger om gården. Der kan høstes 12 lms hø i engene, og Mads har hverken humle- eller frugthave (hvilket i avdgt heller ikke er almindeligt i sognet). Han skal årligt stille 12 dage på godset med et spand heste eller sunde, og desuden skal en karr og en pige eller dræng møde op til såkaldte gangdage (uden redskaber) 12 gange. Det specificeres dog således, at der selv i travle perioder højst kan blive tale om henholdsvis 4 og 3 dage ugentlig. Om jordens bonitet hedder det: "De fem tægter er god sand med muld blandet, de øvrige 2 tægter slet sand."<sup>300</sup>

Mads har ind imellem problemer med at betale sin landgilde. I godsregnskaberne for Nørholm findes en seddel med teksten: "Jeg underskriver Mads Thomsen boende i Gjøds vang Tistrup Sogn, tilstaaer herved ret vittetlig Gjæld skyldig at være til min Husbonde Gvæddle og veltomme Hr. Tschmann til Nørholm og Lunderup Røde Penge 50 Slettedaler hvilke Halvtresindstyve Slettedaler Jeg til Istedkommende Micheli 1761 lover reedelig at betale med et Halv sars Rente a Apris Cento, nemlig 2 Slettedaler. - Nørholm den 29 Jan. 1761". Sedlen er underskrevet egenhændigt af Mads, der ikke behøver at nøjes med ubehjælpsomme initialer.<sup>301</sup> Det er formentlig rester af dette beløb, 33 rdl. 2 mk., der er indført i Nørholms afskrivnings jordebog for 1762, og det fremgår her, at han til hvert års Mikkelssdag skal betale 10 mk. i renter. 1764 var beløbet ud til at være betalt. 818 Hvad han har skullet bruge



# Billeder

## *Postkort*



*Postkort, der viser Janderup by omkring 1900. Det er Singsforeningen til højre. Flere posteret midt på vejen, med hat ogavid glis*

De velstående slesvigere betaler en højere løn, et plus i sig selv, men deradover har lysten til at se og opleve andre forhold og lære nyt uden tvivl også trukket.

I oktober 1878 gifter Hans sig med Billampigen Elisabeth Kærden, og til brylluppet gives der gaver. Man følger en alldgammel tradition med at give sølvdeker, gerne med indskrift og bagepå. Til formålet tager man til den lokale sølvsmed, Johan Frederik Rathje i Vørle, der ikke har fabriksvaner at vælge imellem i sin butik. Alt bliver lavet på bestilling i sølv, der ikke er af fineste kvalitet. I slægtens rje findes endnu 6 spiseskeder fra Rathjes hånd, de er udført i 11-lådt sølv - for at opnå prædicatet finsølv er kruset 13 1/2-løvtigt. Til gengæld er alle skederne forsynet med graveringen "Frindring den d. 22. Oktbr. 1878" og i de fleste tilfælde navn på givere. Gæmstens brødre J. B. Jensen og hustru A. M. M. Jensen (fra Ranisbjerg) og A. Jensen Fang har hver skænket en sice. Desuden har en Niels Christensen, Rønting spenderet hele to skeder. Det er endnu ikke opklaret, hvem denne Niels er.

Hans overtager fædegården i 1879, skødet er underskrevet den 28. september. For købesummen 6.000 kr. får han oventraget gården med dens tilhørende jorder, herligheder, rettigheder, pligter og byrder - på nær en "Hedeled stor 15 a 20 Tønder Land beliggende paa Janderup Hede imell. Kjørrup By og Mark". Denne led træbeholder fæden sig med net til at afskyde den, tormentlig med henblik på også at sørge for jord til i hver fald en af Hans' yngre brødre. - Med i prisen hører en arftagskontrakt, "for det stemplede papirs skyld" ansat til 3400 kr. 2

Gården kan ikke drives uden hjælp - en del hjælp endda. I starten af Hans' tid som gård ejer har han sine 2 yngre brødre som medhjælpere. Derud kommer et par tjenestepiger og arftagsfolkene, hans forældre, som sikkert også har givet en hånd med. Ved folkestillingen i 1880 består husstanden af 8 voksne og den lille datter Marie Kathrine. Der har været meget at holde hus med!



# Billeder

## *Bygninger*



Nordens gods. S.ik fra 1800-alle.

sifller svlgerfar Mads Thomsen fra Gårdsvang. Man ger dog icke ander end have en besøgning på værdierne, der samlet løber op i 86 rdl. 4 mk. Søren forsikrer om, at han når børnene bliver myndige vil udbetale de 26 rdl. til sønnerne, og datteren får foruden de løvsmæssige 15 rdl. lovnang på sin mors klæder og kiste samt en sørg. 27

Herefter går livet videre, og Søren gifter sig igen. Den udvalgte er Else Nielsdatter fra Lindinggård i Tøstrup sogn, brylluppet stik den 7. november 1772 i Tøstrup kirke. Med Else gifter han sig ind i en stor og markant familie, der kommer til at fyde godt op i hans omgangskreds. Han og Else får 7 børn, og ved hver dåb er der famillemedlemmer fra Lindinggård med sødegrene, der tropper op som faddere, mens Søren og hustruen til gengæld får søren, når samme familie skal have deres sønbørn døbt. Af Søren og Elses børn overlever de 4 den spæde alder, så familien i 1787 består af forældre og 7 børn. Den ældste søn Peder er stadig hjemmeglædte, mens nr. 2, Thomas, er ude at tjene. Udover den voksne datter af første ægteskab er der behov for at have en tjenestepige ansat - de to har sikkert nok at gøre med at fremstille gryder!

Søren dør i sin bedste alder som 55-årig. Han efterlader sig enken og de 7 børn og en velordret glæde, hvor man har haft det nødvendige og lidt til. I stuen er både stue og et spejl med forgyldt ramme, fæde og tallerkener i tin, fyrbænk og mønter og 2 lysstager i messing og endda 2 gamle sølvskåle. Nogen i familien har mestres læselæsten: Der er både en bibel og en huspostil i behævet, samlet vurderet til 2 rdl. At folk på egen har lært mere end deres fadervor i skolen, viser sig også ved at både Søren's sønner og Elses børn, der er fornynder for et par af børnene, egenhændigt underskriver skattebrevet. - Endvidere nævnes blandt inventaret 5 høstader og 2 læs gryder fra hjemmeproduktionen, samt til salg. De to læs, som det ildes har kostet meget mere end gryderpigens arbejdsløn at fremstille, er vurderet til 8 rdl. Man kan hurtigt regne ud, at nogle læs årligt har givet godt med kontanter i pengepungen. Sønnen har været net veltørstnet med tøj. Hele to sæt kjole og vest, et sort og et brunt, hver til 5 rdl. har han kunnet vælge imellem. Dertil en grå "rejselkjole" og et hatteslag (en mandshætte til at knappe på halset med hatten anbragt oven på hatten) og et luksuriøst antal skjorter, 5 stk. Han har haft både støvler og sko og varter, og ikke ret meget af det er gammelt.

Da byggelejen (bygningernes almene tilstand) gøres op, ses det at der er behov for en del reparation, i alt for 44 rdl. Men det kan meget vel være set højt, for til herremanden ikke ønskes at værdierne skal flyvulvare fra gården, icke de 44 rdl. trækkes fra det beeb, arvingerne skal dele ved skiftet. Søren har uden tvivl haft styr på økonomier.



# Billeder

## *Gårde*



*Chr. Jørgensen Eusteds tegning af Knud Christians mølle*

stalc- og ladelængerne og iceren strækker sig heven, der godt nok ikke ser ud til at have megen beplantning, men er omgivet af et jordfælde. To gange krydser hinanden midt i haven og deler den i fire bede, og her i midten er flagstanger placeret. Haven er noget nyt på den tid, den har nok været Andrea Dortheas stolthed. Til venstre ses den hollandske vindmølle, der er bygget på en jordbanke med kælder.

Knud Chr. er et menneske, der ikke kan gøre sig færdig med et projekt, før han starter på et nyt. 1866 køber han for 600 rigsdaler et par englodder i Kjølet af gårdejer Søren Nielsen i Sig, og her opretter han senere et teglværk. Klæget fra engene ved Ho bugt giver nemlig ret gode teglsten, og Knud Chr. har planer om både selv at arverde dem til sine senere byggerier og at sælge dem. Samtidig anlægger man havnen Esbjerg og her er basis for at afsætte mange bygningsmaterialer. Han er en af de første på egnen, der indfører korbørstevæg fra Ralam og Eiderstedt, og han importerer en ny fårace fra Romo. Endelig er han blandt de første til at dyrke røer, der dengang ikke står i pære rækker, men bliver bredslet som kornet. Han eksperimenterer med en ny form for gødning, nemlig fisk, som kan fås til rimelige penge, når fangsten er så stor, at den ikke kan afsættes som almindelig konsumfisk. ■

Der er brug for mange hænder på møllen og teglværket. I 1880 bor 3 voksne sønner hjemme, Niels er på dette tidspunkt enkemand, de to andre er stadig ugifte. De arbejder som henholdsvis avlskarl, teglværksarbejder og møllensvend. Dertil kommer en møllersvend "udefru" og 2 tjenerpiger. Den yngste søn Marius er kun 13 og naturligvis stadig hjemmeboende, men der er flere børn i huset, idet man har 2 børnebørn som plejebørn. Det drejer sig om sønnen Niels' dreng Jens på 6 år, det andet er datteren Elses Knud Christian Andreasen på 3 år.

I 1880 køber han et stykke jord på Tarp hede og begynder at bygge på det. Heden får han opdyrket, og jorden bliver forbedret med mangel, der er gravet på stedet. Da han eventyrligt Møllegården til sønnen Thomas i 1885, flytter han sammen med en yngre søn Hans ud på den nybyggede gård (i vore dage er adressen Nr. Billumvej 15), som Hans først er bestyrer af og siden får skøde på. Men hedejorden rækker til mere, der bliver også plads til endnu en gård, som den yngste søn Marius får overlået. Knud Chr. dør her som enkemand og aftægtsmand.



# Billeder

## *Kirker*



*Jernø kirke*

Røkjær er oprindeligt en eneste-gård, en gård, der har ligget lidt for sig selv i sognet. Allerede i 1766 er Røkjærgård dog delt i 12 gårde med hver sin fæster. Sognet ligger ud til Vesterhavet, i ly bag Fanø, og det har været udsat for voldsomme stormfloder i 1600-tallet, specielt i 1630, '34 og '42, som givetvis har arreteret store ødelæggelser. Men helt så galt som lidt længere sydgå har det ikke været!!!

Niels er veletableret som gårdmand og husfader fra omkring 1714, hvor det første barn, datteren Dorthe, noteres i kirkebogen - han har dog fået flere børn før hende. Over de næste 12 år indtægtes endnu 3 børn, men allerede to år efter den yngstes fødsel, dør Niels.

1728 kan læses i kirkebogen: D. 28. Juli begr. Niels Hansen af Røkjær som døde d. 24 dets år. 59 år 5 måneder. Alderen må tages med lidt forbehold - er svært at læse i den gamle kirkebog... Der er af uanselige årsager ikke togt: skifte efter Niels.

Niels var gift med N.N..

De havde følgende børn:

- |     |      |                        |
|-----|------|------------------------|
|     | i.   | Hans (1705-1777)       |
|     | ii.  | Dorthe (1714-1781)     |
| 246 | iii. | Christen (ca1717-1791) |
|     | iv.  | Anne (1719-)           |
|     | v.   | Søster!!! (1722->1749) |
|     | vi.  | Laust (1726-1803)      |

493 N.N. NN døde efter 1749 i Røkjær, Jernø.

Om Christen Nielsens mer vides positivt, at han i 1749 stadig bor i Røkjær. Hendes navn nævnes ikke.



# Billeder

## *Kirker, 2*



*Grindsted kirke, som den så ud ca. 1916, og som den formentlig har set ud i 1700 tallet. 1921 blev den ombygget og udvidet til det, der blev kaldt "hedens domkirke".*

Hans dør i sin bedste alder, men meddelelsen i kirkebogen er ganske kort: Dømt: 1 post Tinit. Hans Nielsen Dal jødet, 48 aar. Hvad der herefter bliver af børnene er pt. usikkert. Ingen af de to piger bliver gift i Grindsted sogn, men - i hvert fald hvad angår Bvild - i hendes tilkommende mands sognekirke. Noget kunne tyde på at familien bliver splittet.

Den ældste søn Niels bliver boende i Grindsted. Efterkommene efter ham hører i 1788 til i Nørre Urup, resterne af en tidligere hovedgård, Urup, i Grindsted. Datteren Kirsten gifter sig med Joen Christensen, der i 1758 køber sig ind på den lille herregård Juellingsholm i 3dr. Omme sogn. Johanne er død allerede før sin far, 14 år gammel. Niels den yngre slår sig også ned i Grindsted, hvor han ved sin død bor i et beskedent leihus. Trods den tilsyneladende beskedenhed opnår han dog en vis status: han kaldes "monsieur" og efterlader sig en ikke helt ringe formue. Bøet viser, at han må have handlet en del - der er mange varepartier, som ikke kan have været til eget forbrug: skjorter, støklæder, halvvarmer og stoffer, en del værktøj og 4 parykker! Han har været en ganske lærd mand med en efter tid og mængde imponerende bogsamling, der ikke bare rummer Biblen, salmebøger og andre andagtsbøger, men også "Den danske Lovbog", en toldforordning, en regnebog og 3 A3C'er - samt et bundt historier og "Restoks Bord Skik"! Han var været storudlåner af penge, og i hans bo findes en nøje ført regneskabsbog; god: 1700 rdl. opregnes hans tilgodehavender til, og ud over arvingerne bestemmer han i sit testamente, at de fattige i Grindsted skal tilgødeses, og et særligt beløb afsættes han til en mand og en kvinde, der er opkaldt efter hans kære fader og moder.

17

Den 24 juni 1708 giftede Haas sig med Maren Nielsdatter i Grindsted.



# Billeder

*fra museumsbesøg*



*Vandmølle af samme type som Hesselrød gamle mølle  
Denne er fra Tjersø Hede*

Det originale fæstebrev med påtegning er bevaret, og her kan man se, at Thue egentlig har underskrevet begge dele, og at han ikke ser ud til at være blevet mere usikker på hånden som 71-årig. Det fremgår også, at det er med hans "gode vilje og samtykke," at overdragelsen sker: han har jo også forlængst nået pensionsalderen. Herefter drives stedet som en almindelig gård. Af hans efterfølger Poul Pedersen fæstebrev ses, at også retten til at grave klyve i møllemosen er afstået - klyve-rentigheder er ellers vigtige og eftertragtede og giver til mulighed for en ekstra indtægt. I 1801 kaldes stedet Hesselrød Gammel Mølle, og i 1834 er det blevet til Gammel Mølle; navnet er nu blot et stednavn.

Møllen hører direkte under hovedgården og nyder derfor en vis skattefrihed, i stedet betales dog blot noget ekstra sammen med landgilden. Thues efterfølger skal i 1799 svare "for Skatte frihed 7 rdl. og for Tindale frihed 6 rdl." Det bemærkes, at "der som Hovedgården i sin tid skulde blive Skatte pligtig, da skal Taxsteren selv uerode og betale alle Kongelige Skatter og Forbude af Stedets Hartkom til rette Tider og Steder, imod at derfor godtgøres i hemelede Afgift de for Skatte frihed ansatte 7 rdl." Desuden er han forpligtet til "12 dages Gang Arbejde, med en forsvarlig Hovbud (besked fra budfogeden om at der skal mødes på godset), een dag i hver måned laade Sommer og Vinter". I Ties tid er møllen helt fri for hoveeri, og han svarer i landgilde 4 rdl. Jorden er sammenlignet med de fleste andre gårde i sognet rimelig god, der tales om "middelmæssig leer og sand med steen gras blant".<sup>7</sup>

Som møller epåle Thue en vis anseelse i sognet - end mellem optræder "vetagte Thue Christensen" som vinderings- og vitterlighedsmand ved skifter. Det er måske heller ikke her helt ved siden af, når det hævdes, at møllere før i tider rangerede lige ander præsten og døgnen. Men i 1700-tallet, hvor mølleteknikken stadig er ret simpel, har det nok ikke krævet de store faglige færdigheder. Arbejdet er dog ydelses- og vigtigt, mølleren sørger jo for at kornet fra marker bliver til menneske- og dyrefoder.

Thue og Dorte får ikke børn; i stedet er husstanden i 1787 fyldt op med tjenestefolk: to voksne og to børn af hvert køn. Dorte dør i juli 1791 og begravet den 24. juli, 58 år gammel. De fleste enkermand på 74, ville nok slå sig til tåls med, at det var så det. Men det gør Thue ikke. I raholaget går en ung pige og venter på en mand, og et halvt år efter føder Thue sin nye brud til alverden, efter at de er blevet trolovet den 4. oktober. Det er Karen Petersdatter, der er 44 år yngre end ham, og som han har stået fadder til. Det ægteskab kommer der ikke noget ud af lige med det samme, Karen bliver godt nok gravid i løbet af det første år, men som kirkebogen skriver: d. 1. Januar 1793 blev Thue Nielsen af Hesselrød Mølle hans dødfødte drængelamb begravet. Først efter seks års ægteskab lykkes det endelig for ham at få en arving, 30 år gammel! Og den knægt kan han så glæde sig over et halvt år.



# Billeder

## *Gamle malerier og stik*



*Bondebryllup fra 1700-tallets slutning. Maleriet er fra Grinstrup på Nordsjælland, men forholdene har ikke været meget anderledes i Vestjylland*

5. Naar Aftægtsmanden flytter paa Aftæg., hvilket betror paa hans selv, har han Lov til at udtage af Gaardens Faareflokk et Faar, hvilket han finder for godt, og skal jeg forsvulig fodre og græse samme, tilligermed sin Yrgel hvoraf I lid og I ud ogsaa er Aftægtsmanden tilspændt. - Døer Faaret førmedelst Vanheld skaffer jeg et andet i stedet.

6. Aftægtsyderen befunder Aftægtsmanden med Heste og Vogn til Kirke og Kjøbsaad, samt til hans Familie nogle Gange om Aaret, naar forlanges besøges hans Kom til og fra Møllen, samt mødet, ligeledes hans Vedsk, Brygning, Bagning og Vandbæren - Fremdeles tilstaaes Aftægtsmanden fri Brug og Adgang af Gaardens Brønd, samt Brygge- og Bageredskaber.

7. Af gaardens Bøhave har Aftægtsmanden Ret til at udtage paa Aftægten alt hvad han behøver, hvori blandt 1 Hjørneskab, et Sæuehr, et Chatol, et Sengebekken, 1 Thekjedel, 1 Lygte, en Rokke, et Kar, en Balle, en Spand, en Øljending, et stk. blaa vadmel, et stk. hvic De., en Sengs Klæder, en Lyse forsynet med 10 Pd. Fjer, 8 hvide Tallerkener, 2 tin Du., 2 Sække, 1 Spejl og 2 Stole. Det udtagne Bøhave vejligholdes af Aftægtsyderen.

8. I Aftægtsmandens Sygdom og Alderdoms tilfælde skal jeg yde ham forsøden Pleie og tilsyn, saaledes at jeg kan være bekjendt baade for Gud og Menneskene; hvad i Ægehjælp han behøver er jeg ogsaa villig til at betale. - Skulle Aftægtsmanden ikke finde sig tilfreds med den Hjælp, som jeg er pligtig at yde ham i nysomtalte Henseende, da har han Ret til at leie sig en Pige til sin Opvartning, hvortil jeg er pligtig at betale i aarlig Løn 4 Rdl. Cour. Fremdeles skal jeg bekoste Aftægtsmandens hæderige og anstændige Begravelse efter Egnens Slek og Brug, hverimod Aftægtsmandens Efterladenskaber da tilhæve mig med Undtagelse af alle Fenge som røbes imellem den Afledtes Arvinger efter Løven.

9. Til hver af mine trende Døtre adleste og yngste udbetaler jeg efter Overenskomst 75 Rdl Cour.

10. Aftægtsmanden har lov til at fyite med Aftægten, dog bortfalder saa Mælk og Ildebrændsel hvorfor han betaler 2 Rdl Cour. aarlig. - I dette Tilfælde er den Afledtes Begravelse Aftægtsyderen uvedkommende. Aftægten skal i øvrigt leveres Aftægtsmanden, hver han tager Bopæl, naar samme ikke er over 1 Mill fra Janderup. Det paa Aftægten udtagne Behave har Aftægtsmanden lov til at modtage i Tilfælde af Flytning. - Lønner til Pigen, samt frie Befordring, Pleie og Tilsyn bortfalder ogsaa. Aftægtsmandet tages i Residdelse af Aftægtsyderen



# Billeder

## *Kort*



Detalje af kort fra Videnskabsnæns Selskab fra slutningen af 1700-tallet, der viser Hornøje, Tørrup og Tjørup sogne

Den 9. november 1821 overlader Thomas ejendommen til sin ældste søn, og han og kone går på en aften, der kun kommer til at være henholdsvis halvandet og et halvt år.

Den 17 maj 1798 da Thomas var 27 år gammel, blev han i Hornøje kirke blev gift med Maren Hansdatter

De havde følgende børn:

- 6 i. Søren (1795-1828)
- ii. Søren (1797-)

"Tirsdagen d. 28de April trolovedes Unge Karl Thomas Sørensen af Leervad og Eiken Marer Hansdatter af Rørbøl. . . Fredagen d. 17 Maj vidtes Unge Karl Thomas Sørensen af Leervad og Eriken Maren Hansdatter i Rørbøl".







# Billeder

## *Matrikelkort*



*Matrikelkort over Stedstrup by. Gårdene ligger nært og trykt på stribe. Niels Christensen (axe nr. 36) ses øverst (mar. 12a) og Feder Nielsens ømtrent i midten (mar. 7).*

Det oplyses, at fra købsprisen "afgår hans lod", der er på 50 rdl 5 mk. 4 slø. Han er nu gårdejer, og i 1834 oplyses det om ham, at han er "opsynsmand".

Den 20. juni 1818 optager Niels et stort lån. Det er så stort, at han må gå to steder for at nå op på det ønskede beløb, og da han i 1840 sælger gården, er han ikke færdig med at betale tilbage på lånet. Långiverne er de to brødre Henrik og Lars Nielsen, yngre brødre til en anden are, Bonde Nielsen i Janderup; til Lars er der udstedt en obligat på 600 rdl., til Henrik har det nok været noget i samme størrelsesorden. Hvad har Niels skullet bruge det store beløb til? Der kan kun være en årsag: han vil bygge den stampemølle, som han ved folketællingen i 1834 er i besiddelse af, og som hans voksne sønner er "betiente" ved. En stampemølle er en vandmølle, der driver tykke bjelker, stampere, lodret op og ned. Den kan bruges til vidt forskellige ting: til at valke æld, til at knuse hårde varer som malte eller kalk og endelig til krudtfremstilling. Det er næppe det sidste, Niels fremstiller på sin mølle!



# Billeder

## Genstande



*Jydepotte fra Horne. Den har været i familiens eje gennem flere generationer, men alder kendes ikke. Katten er af yngre slægt!*

vigtigste center. Det var ikke kun en af lille hjerherv. Gården med pottemønstilling blev sat højere i højen, og man var så afhængig af indtægten, at det var nødvendigt at holde på sognets unge piger, der kunne kunsten. Ved ægteskaber mellem slægtninge i tredje led, skulle der søges om dispensation, og det måtte man betale en afgift for. I Horne og de to nabosogne var det så udbredt at søge dispensation, at præsten i 1762 ansøgte om at få beboerne fritaget for afgiften, for "kvindesønnet i disse sogne fra deres ungdom bliver oplært at frembyde de såkaldte jydepotter, hvorfor de sjældent giftes uden for sognene, ligesom også mandesønnet af fornødenhed må gifte sig med

piger fra sognet, som har lært dette arbejde, og fordi de ellers ikke kan ernære dem af deres liden jordsmål, hvorfor de næsten alle er indhyrdes besleggede."

Jydepotterne blev eksporteret, de fragtedes til Janderup eller Hjerding, hvorfra de udskibedes til det store udland. Og folk sikrede sig et vigtigt supplement til det magre udbytte fra landbruget<sup>119</sup>.

En "pottepige", der kunne sit fag, var eftertragtet, især blandt unge mænd, der stod med en forgældet gård. Så gjorde det ikke så meget, hvis hun ikke kom fra et velhavende hjem eller var nogen strålende skønhed. En gammel mand siger noget om, hvad man i de forskellige landsdele værdsatte hos ungdomerne: en sjællender vil spørge: "Er hun ung?" og en fynbo: "Er hun køn?" Fra Jylland ville spørgsmålet være: "Har hun noget (underforstået penge!), men i pottelandet ville det helt afgørende være: "Ka' hun nået i ællier?"

Fra omkring 1850 gik det nedad bakke med pottemageriet, man fik opdyrket hedearealer og forbedret kornavl og fokuserede mere på den, men endnu i 1815 får en meget stor del af den stribe unge piger fra byen, der gik sig på denne tid, betegnelsen "gryderpiger".

Inger Maria får – højst usædvanligt – kun et barn, sønnen Christen, der bliver født næsten otte år efter vielsen. Da hun efter næsten 30 års ægteskab bliver enke, er hun blevet så voksen, at hun den 22. maj 1844 kan overlade gården til sønnen, som nu bliver ejer af to gårde i Dejgård. Selvfølgelig skal han svare sin mor en passende aftag. Hun får dog kun et halvt år som altesønske, inden hun dør af vattersot, en ret udbredt sygdom.

54 Søren Thomsen. Født den 6 februar 1795 i Rothol, Horne. Dødt den 8 februar 1795 i Horne kirke. Søren døde i Rothol, Horne, den 9 januar 1828; han blev 32. Begravet den 13 januar 1828 i Horne Kirke.

Søren bliver født en fredag morgen i februar og to dage efter, søndag Sotagesims, døbes han. Hans læster, Maren Sørensdatter af Leervad bærer ham, og faddere er Niels Hansen af Leervad, Jens Nielsen af Lindingslund, Jørgen Hansen af Ojødvald, endnu en læster, Kirsten Sørensdatter af Leervad og Mette Maria Jensdatter af Horne.



# Billeder

*Adelige våben  
fra Adels Årbogen*

## Femtende Generation 11 x tip oldeforældre

21342 Erik Grøn. Enk døde før 1583 i Ørnhoved, Tjörning.

Erik Grøn er ejer af den gamle hovedgård Ørnhoved i Tjörning sogn, lige nord for det der i dag er Herming. Om gården hedder det i Trap Danmark "1525-43 (beboedes den) af Morten Grøn, og 1560 fik Laurids, Erik og deres søster Mette Grøn af Kronen Ejendomsbrev på Ørnhoved og Skibbille mod at svare aarlig Afgift som før Fejden". Der fejdes, der er tale om, er skipper Clements mislykkede oprør i 1534, der betyder, at alle tilhængere af Clement må bøde med deres gårde, som de så enten kan købe tilbage eller tage i fæste. Ørnhoved er altså først købt tilbage efter 26 år.

De tre søskende arver uden tvivl gården efter deres far, der må være færrævnte Morten Grøn. Det vides ikke med sikkerhed, hvem af dem, der kommer til at sidde som herremand på stedet, men da Lars (Laurids) Grøn i 1564-66 bliver tilsagt til tjeneste til søls og omkommer ved flådens forlis ved Gotland den 28. juli 1566, er det nærliggende at slutte, at det må være Erik, der står tilbage med gården.

Erik må være død omkring 1583, hvor hans enke deler arven mellem børnene, de tre døtre Karine, Johanne og Marine. 1590 får gården ny ejer. I de: "Christen Munk skrev sig til Ø., hvis Herlighed han 1598 fik ved mageskifte med Kronen" 1598 Christen Munk er Erik svigersøn, gift med Marine.

Omkring 1770 har Erik Portkopfdan noteret om stedet: "Ørnhoved, i Tjörning Sogn Hamramherred, er en liden ucompleteret, dog Tiendefle, Sædegaard, undtagen at den efter en Landstings Dem af 1727 svarer aarlig to Tønder Rug til Presten. 1598 har Christen Munk, ved Mageskifte med Kongen, i stedet for Halvdelen i Skibbille faaet Herligheden i Ørnhoved. 1655 har denne Gaard tilhørt Mogens Munk. Nu Lars Nyboe. Hovedgaardes Taal 16 Tønder." 1771

Før 1565 blev Erik gift med **Karine Blibscatter** 1565.

De havde følgende børn:

- |     |                         |
|-----|-------------------------|
| i   | Karine (<1565->1590)    |
| ii  | Johanne (ca.1565->1616) |
| iii | Marine 1565 (-1595)     |

Der kendes tre Grøn-døtre: Karine, Johanne og Marine, og deres tilfælde viser, at i de højere klasser har man ikke bekymret sig om søstre afstande. Marine, der dør allerede mellem 1595 og 99, bliver hjemmepå gården, som hun overtager sammen med sin mand Christen Munk. Der kendes en dater. Karen.

Johanne, der er født senest 1565, bliver omkring 1583 gift med Sejer Andersen Bonde (før 1560-1598), der er ridefoged i Skanderborg len og bosiddende i Oustrup, Røgen sogn. Efter hans død ægter hun herredsfogeden i Gjern herred, Jesper Pedersen, død ca. 1650. Hun dør efter 1616. I Røgen kirke findes en gravsten over hende med teksten "erlig og gudfræctig Quinde Johan Grøn". Hun har en søn med navnet Erik, der jo nok er opkaldt efter sin morfar. Karine ender i Grimlund i Høven sogn, som ægtefælle til herredsfoged i Ø. Horne herred, Niels Hansen 1598



Slægten Grøns våben

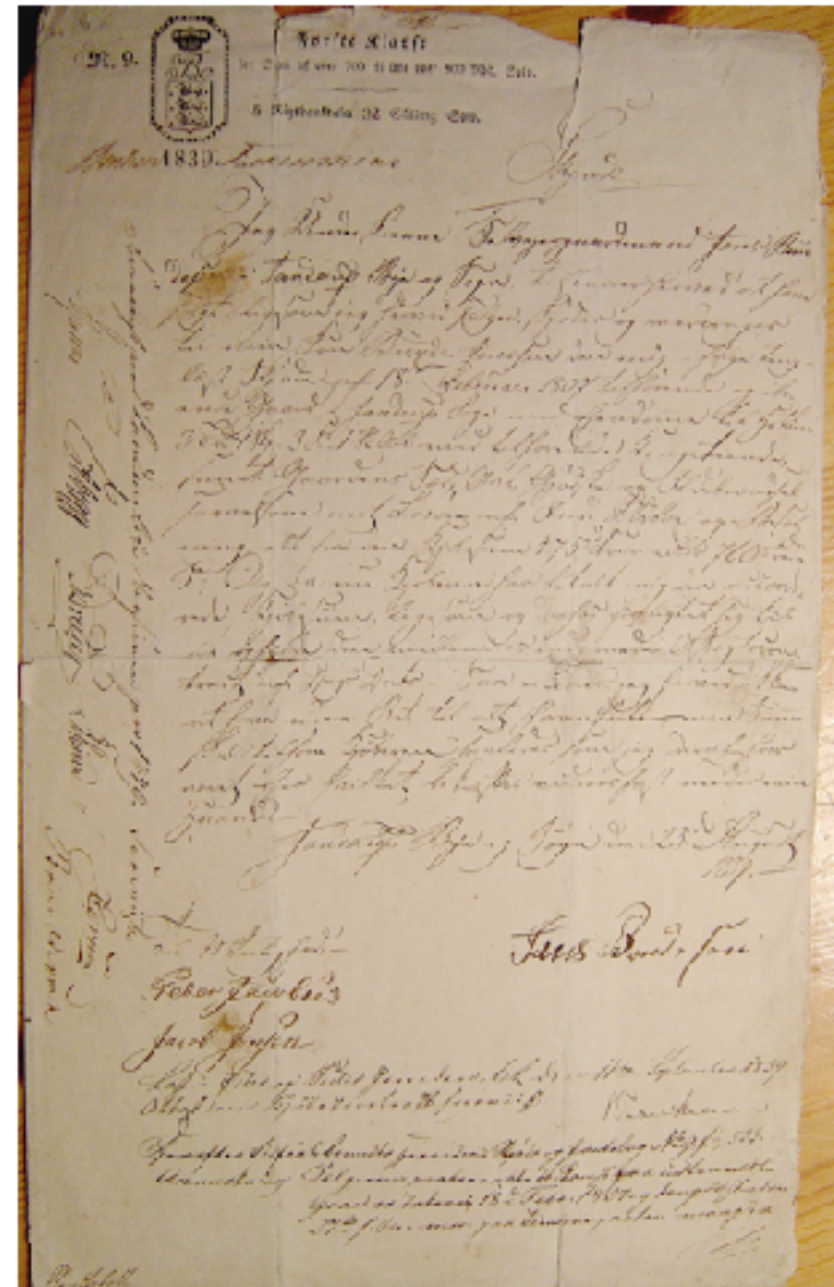






# Billeder

*Dokumenter - skøde*



Jens Handelsens skøde til sønnen Nicde Jensen fra 1830. Det blev i mange år bevaret som et Menodie i familien.



# Billeder

## *Klip fra kirkebøger*

med initialerne L.C.S. og C.J.D. En anden ting, der falder i øjnene er et pudevår i knipling. Besættningen, der nok er overtaget fra Just består af 4 heste, hele 11 stude (et tegn på, at her har været hardlet med stude), 8 køer og 2 kalve, foruden nogle får og gæs samt en søkelt gris. Et ganske anselig dyrehold! Der er dog også en del guld på gården af dødes bror i Hylerslev, Jens Justesen har endnu ikke flet de 100 rdl. han tilkommer i arv efter sine forældre, og der er flere andre mindre gældsposter.

Ved datterens død bliver aftægtsparrets fremtid måske en smule usikler. Derfor ser vi den gamle Just fremlægge for sig selv og sin hustru den mellem parterne oprettede aftægts kontrakt "på behørig Papir No. 1 til 2 mic. af 12te november. 1748", som han formoder blev såkaldt i kraft også fremover, "på det at han og hustru ikke for deres velgæmninger nu i deres høje alderdom skulle gøres huusvilde og have deres nødvendige ophold". Svigersønnen fremkræver, at han skam har tænkt sig at efterleve aftalen i alle dens ord og punkter, så at hans svigerforældre aldeles ingen mangel skulle lide i nogen måde". Tilliden til enkemanden har tilsyneladende ikke været helt i top, for senere bestemmes det i skiftet, at Lauritz Justesen, en anden søn af Just Jensen, der bor i Tarn by, skal "tilse hvorledes den unyttige (enkemandens lille datter) omgås, og at gården, hvor hendes arv er bestående, ej forringes".

Vi ved ikke, hvornår Just er død, men han er i vigte endnu i 1751, for den 5. maj dette år sælger han det ovennævnte emgestykke Trinulf til sin søn Lauritz. Stykket, der er uden hærkam, koster 5 seldaler, og der skrives skøde med alle de gamle vendinger og forsikringer om at da "min Søn til al takke og fornyelse har betalt mig for samme mig tilhørende Aapant af forævnte Trinulf" så skal det "følge og tillære ham som alenkaaldeligt kiødt kiøb og ejendom." Just underskriver med egen hånd.

I 1764 omtales Just i et skifte efter svigersønnen Laurids Christensen som afdød.

1766 blev Just gift med **Apelone Lauridsdatter** i Egvad.

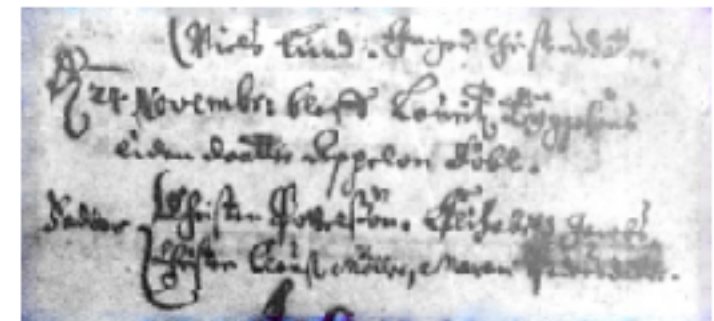
De havde følgende børn:

	i.	Lauritz (->1759)
174	ii.	Jens (1716-1775)
	iii.	Maren (->1767)
	iv.	Sidsel Kirstine (-1749)

**349** **Apelone Lauridsdatter**. Født i 1681 i Sdr. Vium. Dødt den 24 november 1681 i Sdr. Vium Kirke. Apelone døde efter 1749 i Tarn.

Apelone er født i Sdr. Vium som ældste datter af Laurids Thygesen og Sidsel Pedersdatter. Faddere er Christen Pevelsen, Elisabeth Jacobsdatter, Christen Clausen Møller og Maren Pedersdatter. Ingen af dem er umiddelbart kendt som helt nære slægtninge til forældrene, men de kan snildt tilhøre den lidt fjernere familie.

Efter mange år som husmoder i en større husholdning kom der Apelone på afdag i 1748 sammen med sin mand. Et halvt år efter dør datteren,

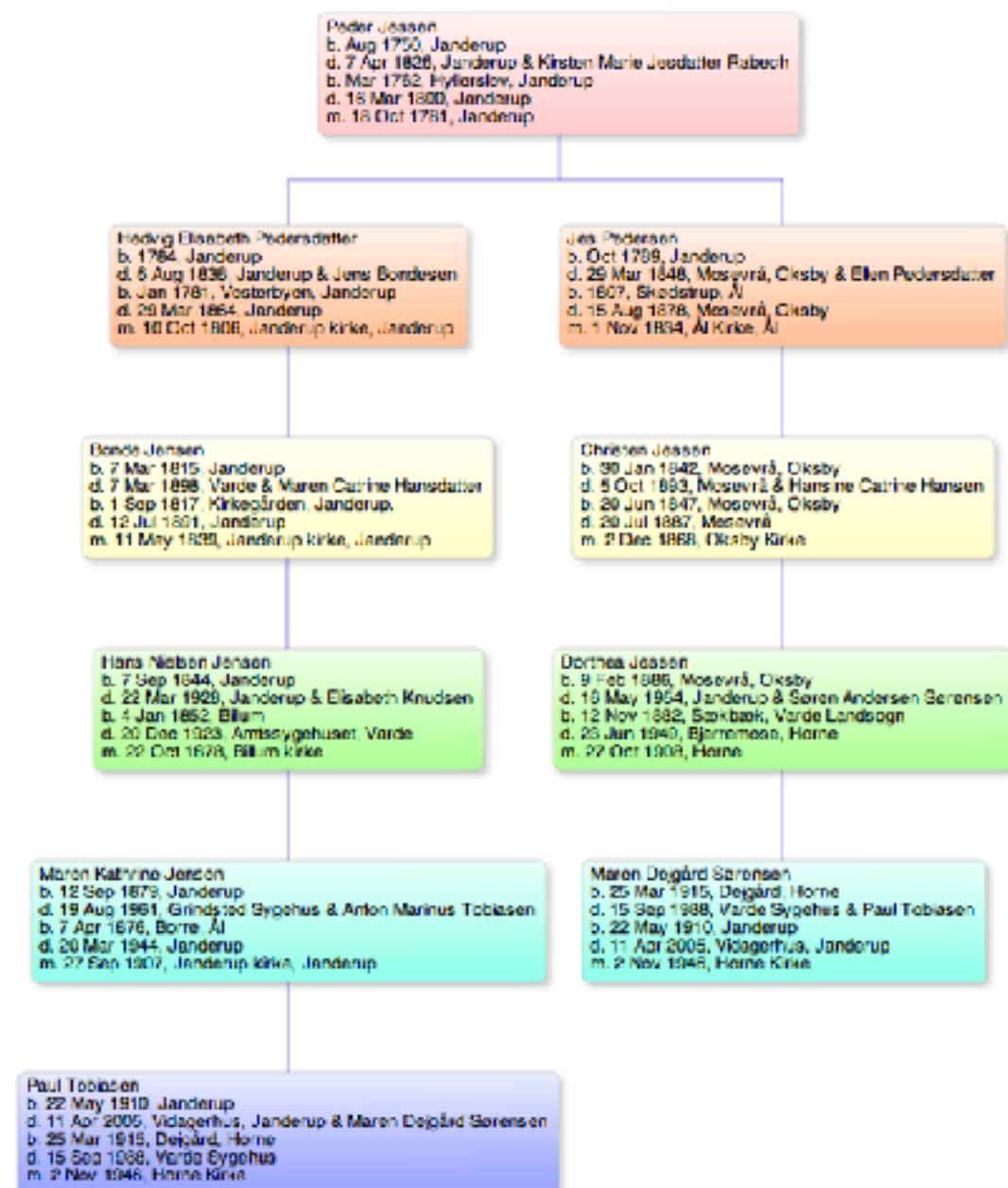


Den gamle kirkebog for Sdr. Vium, hvor Apelone Lauridsdatters død er registreret 1681



# Billeder

## Grafisk anetavle



Tavlen viser Peder Jessen og hans efterkommere frem til vores forældregeneration - og slægtskabet mellem Maren D. Sørensen og Paul Tobiasen



# Billeder

## Placering på siden

og for armod forlader ryttergård ibid. som står for 5 td. 3 fjk., på den condition at han til vinter må nyde den for 3 td. hartk. og det øvrige af kassen svares, såvel for indfæstning fri.<sup>56</sup>

Helt galt har det næppe stået til! Povl bliver senere studehandler og tjener ved det så meget, at han også kan slå sig på øjenomsindtækt. Allerede i 1703 har han lånt penge til en far og søn i Vittarp, Ådum sogn og til sikkerhed fået deres lille gård i

afbetalt ved 1711 får han på Tarm Kær, som han køber Wind. Året den 1. april et hartkorn på 2 denne handel specielle, at købers kører er ligværdige Sælgeren er Sældenaget, hustru Maru kvinderne med. vides vi her havde hører navnet havde der Købsprisen lindelig får han papir på et lille td. 2 alb. (kaldet Jytgen endnu er per enge og Vårde-enger, enge er jo et livsnødvendig for en andelenemner. Det er den "første herreds foged Jacob Krudsen", der er sælgeren.<sup>57</sup>



Studebrødt i vestlige Jylland. Billedet stammer fra ca. 1800, hvor det blev brugt i tidsskriftet *Illustreret Tidende*. Men det illustrerer nok meget godt forholdene som de også var på Povls tid

pant. Gælden er ikke Povls død. skøde på nogle enge kaldet Kryl enge, af kaptajn Holger eller tilgæver ham sig Fureum Mølle med td. 3 skp. 1 fdk. Ved ser man det både sælgers og nævnt som partnere i handlen. Peder Pedersen borger i Vårde og Jensdatter, hvorfor denne ene gang skal ikke, men hvis ikke ser, at Povls vlv Anne Jesdatter, næppe værre kendt. nævnes aldrig.<sup>58</sup> den 15. juli 1718 sted med hartkorn 1 den halve part af Davidens sted) samt srykker eng, Brosted

Omkring 1720 sælger kronen ud af ryttergodset i det vestlige Jylland, hvor beboelsen er for spædt til at opretholde et regiment. Povl er blandt dem, der byder ind, hvorfor han blandt sine papirer har "Hans Kongl. Majests. salig og høilovelig ihukommelse Kong Friderich den 4.'s allemaadigste skjøde af 28. Oktober 1720 paa jødegods udi Hoven og Ligvads Sogn, Tarm Bye", som det højtideligt lyder. En del af indkøbene er forlængst solgt videre, tilbage har han dog den gård, han selv vælger at bo på - en pæn gård med et hartkorn på 5 td. 3 skp. 1 fd.

Den 4. februar 1725 er Povl på gårdhandel igen. Af en mugister Arnsberg køber han den vestre halvpart af Hyllerslevgård i Hyllerslev by, Lundenup sogn, med et hartkorn på 5 td. 4 skp. 1 fd. 2 1/2 alb. Denne gang er det ikke ren investeringslyst, der driver ham, nu har han tilsyneladende sine seks sønner i tankerne, og den ene af dem, Jes, bliver placeret som bestyrer af gården. De øvrige sønner har allerede fået deres steder i Tarm by, den ene af dem på Tarm Møllegård; dog forbliver to hjemme på gården indtil Povls død, hvor de hjælper forældrene med bedriften. Den ene, Eske, er udset til at overtage gården efter faderen og den yngste Søren, når ikke at blive myndig (25 år) inden dennes død.



# Tekstbokse

*Diverse fakta:*

*Fra Danmarkshistorie,*

*lokalhistorie,*

*love m.v.*

Børsmoes, Karen Nielsdatter og Anne Jessdatter i Søhuse. Ved hendes begravelse skriver præsten: Domin. 23 p. "Im Simon Hansens enke af Børsmose Lene Madsdatter 60 år. Ailken passer ikke, men formentlig har passeret i stedet næst 70 eller han har været dårligt informeret. Havde hun kun været 60 år ved døden, ville det betyde, at hun havde fået sine første børn som ca. 10 årig.

Lene bliver gift omkring 1711. Veisen er ikke indført i kirkebogen, sandsynligheden taler for at vi har fat i den rigtige Lene. Der er store afstande, og det er meget oplagt at man finder sin søgte i næboen.

Som enke er Lene ved at komme i knibe, da hun sammen med mange andre folk på egen indblanding i en stor sag angående en strandting. Det svenske skib Anna Galea, hjemretpende i Gålle, er den 18. november 1737 på vej hjem fra Amsterdam med en last af bl.a. pæker med stoffer, "Fede, Urtreherer og andre Frugtager, Irbats Blafe, Papiir og andet Kiøbmands Gods". Ud for Kjærgård strand støder det på grund. Besætningen reddes i land ved en livsfarlig indsats fra de lokale folk, og en del af ladningen bjerpes eller skyldes i land, hvor det midlertidigt anbringes på stranden.

## Førefordning af 21. marts 1705 om forhold ved strandede Skibe og Gods.

§ 9. Røver eller borttager nogen med Magt noget fra skibbrudne Mand eller af strandet Skib og Fartøi, saa længe Skibsfolkene herved ere tilstede og selv vil eller kan bjerpe Godset, da skal den Skyldige straffes som Stiemand efter Loven.

Findes nogen at være Medvildere ved det strandede og med Magt borttage Gods, og det ikke før, eller naar derom Inquireres, aabenbarer, den straffes efter Sagens Beskaffenhed med Arbed indtjente paa Bremerholm.

§ 10. Stieler nogen hemmelig noget fra skibbrudne Folk, som overgaaer 50 Lod Sølv, da skal han straffes med Galger og af hans Døds Lod betales Igield og Tviigield, Derimod avder den, som angiver noget af det fra Skibbrudne Folk hemmelig bortstaaene Gods, for sin Umage 1/6 af hvis han angiver.

§ 12. Har nogen været i Raad med den Skyldige og videndes dulgt eller nyet noget af det strandede og røvede Gods, da bør han være samme Straf undergiven, som den der Godset røvet haver; Men aabenbarer han strax, hvis han derom er vidende, efter Tilspørgsel eller Iyr, uden videre Examen eller Beviis, skal han gærskte være frie for Straf og desuden for sin frivillige Rekoncøse ryds, efter 10 §, 1/6 af hvad som overgaaer 50 Lod Sølv.

§ 13. Kiøber nogen vidender noget af det, som saaledes er staalet eller røvet, og det ikke overgaaer 50 Lod Sølv, da skal han det Kiøbt have forbrudt og derforuden lide og bøde, som for smaa Tyverie efter Loven; kan han ikke betale, straffes han paa Kroppen; Men overgaaer det Kiøbt forskrivne Summa, da bør han betale det Kiøbt og desuden straffes paa Livet, men aabenbarer han det strax, skal Straffen formildes, hvis ikke, skærpes Straffen efter Sagens befundne Beskaffenhed.

Om natten sker der mystiske ting. "Og uagtet, at der skal være fjøet al mulig Anstalt til det strandede Gods' Bjergring og Hævgning, ligesom Skipperen med sine Folk og selv skal have sørget for det samme, så skal dog af omkring gående og angriensende Folk og Eebosse, hvilke i hobetal, både med og uden Heste og Vagn, skal have om Natten hemmelig indfandet sig ved Standen, være bleven borttaget og bortført det meste af det i Land scyllere Gods, Skibsvrag, Redskaber, Køjklæder og andet, Skibets Redere og Befingare samt Skipper og Folk til Skade".

Redere og skipper indgiver en klage til myndighederne, og der sættes en undersøgelse i gang. Allerede den 23.

november indkaldes et stort antal af sognens mænd og kvinder på Væde Rådhus for at afgive forklaring. Blandt de indkaldte er Simon Hansens enke og fire af hans børn, Anne, Hans, Kirsten og Mette. Ud over Ål sogn er der folk fra Janderup, Billum, Høne, Guldgager, Fu og Oksby.



# Kilder

## Kilder

1. Slægten fra Homeland i Horne Soga. Om Jers Christensen og Barbara Pilleori., Sjølydske Bogforlag, Kolding, 1987.
2. Skøde og aflægskontrakt, Christen Jessen, Døjgaard, 1840. Skøds- og Panteprotokol for Øster og Vester Horne Herreder 1839 15/11 - 1844 31/2. LAV, B 83 SP 32, fol. 82a-b
3. Skøde til Christen Jessen Døjgaard, 1844. Skøds- og Panteprotokol for Ø. og V. Horne Herreder 1844 7/7-1847 7/7. LAV, B 83 SP 33, fol. 44a-c
4. Skøde og aflægskontrakter til Christen Jessen, Vardø Købstad, Ø. og V. Horne Herreder. Skøde og Panteprotokol 1883 1/8-1884 9/7. LAV, B 83 SP 55, fol. 411-415.
5. Skøde til Jens Christensen, Døjgaard. Skøds- og Panteprotokol for Vester og Øster Horne herreder LAV, B 83 SP 29, fol. 515b-516a.
6. Merne Goldberg: Jydepotteproduktionens adfærdelse i R. be. Amt. I: Fra R. be. Amt. 2000, s. 297-304.
7. Skøde til Søren Thomsen, Rørhøj. Skøds- og Panteprotokol for Ø. og V. Horne Herreder 1820 29/11 - 1826 22/2. LAV, B 83 SP 27, fol. 158.
8. Skiftelevs efter Søren Thomsen. Skøds- og Panteprotokol for Vester og Øster Horne herred. LAV, B 83 SP 29, fol. 235b-235a.
9. Felktællinger, 1850, 1880, 1870, 1855, 1845, 1834, 1801, 1787.
10. Skøde- og Panteprotocol for Ø. og V. Horne Herreder 1826 22/2- 1829 22/12. Landsarkivet for Nordsjælland. B 83 SP 28 s. 221a.
11. Ibid. s. 352b.
12. H. K. Kristensen, Øster Horne Herred, P. Haase & søn, 1944, s. 215.
13. Ovigsgaard 1785 til Christen Jessen m.v. Skøds- og Panteprotokol for V. og Ø. Horne Herred LAV, B 83 G, SP 6, fol. 130b
14. H. K. Kristensen, Øster Horne Herred, P. Haase & søn, 1944, s. 197.
15. Skøde til Hans Jensen, Malte. Skøds- og Panteprotokol for Øster, Nørrø og Vester Horne Herreder 1812 26/8 1817 8/1, LAV, B 82 G SP 8, fol. 96
16. Annelle Karvelin Bregenhøj, Bønderby-Lap. Optegnelser i Dansk Folkeseminderamling, Foreningen Danmarks Folkeseminder, 1983, s. 28-29.
17. Skifte efter Jens Nielsen Linding. Lundenæs-Bøvling Amers Skifteprotokol 1780-1788. LAV, B 8 1043, s. 150b-167
18. Skifte efter Mette Christensdatter. Lundenæs Bøvling Skifteprotokol 1760-1774. LAV, B 8 - 1080, s. 485b-488
19. Skifte efter Søren Pedersen Lervad. Skifteprotokol for Nørholm-Lundenæs-Agerdyng 1776-1803. LAV, G 463 80, fol. 139-143b.
20. Magerlænskontrakt. Vardø, Øster, Vester og Nørrø Horne Herreder 1779-1814. Skøds og panteprotokol 1777 25/11-1799 20/2, LAV, B 82 G - SP 6, s. 553b
21. Parneforkrævning fra Rasmus Pedersen. Vardø, Øster, Vester og Nørrø Horne herreder 1746-1814. Skøde og panteprotokol 1777 25/11-1799 20/2. LAV, B 83 G - SP 6, s. 551
22. I Østerr. Julepottevar. I: Fra Ribe Amt, 1903, s. 47.
23. Ibid. s. 35-37.
24. Skøde- og Panteprotocol for Ø. og V. Horne Herreder 1826 22/2- 1829 22/12. Landsarkivet for Nordsjælland. B 83 SP 28 s. 209b.
25. Skøde fra Niels Christensen Smed. Vardø, Øster, Vester og Nørrø Horne herreder 174-1814. Skøde og Panteprotokol 1777 25/11-1799 20/2. LAV, B 82 G - SP 6, s. 65-66
26. Ouf Nielsen, Historiske eftermælinger om Vester Horne Herred. Fotograf. genoptryk, Historisk Samfund for Ribe Amt, 1984, s. 78.
27. Annelle Karvelin Bregenhøj om kronprinsens Ridsstif 1711-22. LAV, B0 1193
28. Tunstrup-Horner kirkebyg. 1777-1776 s. 61.
29. Ibid. s. 313.
30. H. K. Kristensen, Øster Horne Herred, P. Haase & søn, 1944, s. 210-12.



# Ordliste

*m. forklaring af svære ord*

## Ordliste

**Åndszigt:** den skat (skyld), der hører på en selvejergård, indover skyld til kronen. Krone sælges og ejedes undertiden af borgere eller præster. Afgifterne tilkom så ejeren. A. B. Sølges den til herraænd eller kronen, gjød selvejergård ind over i fæstegårdens række.

**Byggård:** foringelse af fæstegårdens bygninger. Ved skifte opgaves byggården og fremlejes fornuen.

**Bæster:** betyder i 17-1800 årene almindeligvis heste.

**Delefoged:** i 15-1600 årene en slags politimester, der har opsyn med kronbønder og selvejere. Skal på lensmandens vegne rejse til tale med dem og inkassere bøderne. (H.K. Kristensen)

**Evær:** mindre stiltype af tysk eller hollandsk oprindelse. Havde flad bund med tyktigt fredehøj og slankere øgterskib, stærkt udfoldende og konvekse krummet stævn, stort fadt udmækkende agterpejl med kalytvinduer, jævnligt med lævet agterdæk over kalykter. Ret udbredt på Færø og i Hælsøgt-området. Der skelnes mellem fiske- og fragtevær.

**Fag:** rummet mellem to bindinger i et bindingsværkshus.

**Fæstevær:** gammel ord for gavn, arv.

**Gårdsåge:** hovenarbejde, hvor bonden nærer op uden heste og søg.

**Gest, gest-øge:** betegnelse for højere liggende test areal i et markområde, som ikke bliver oversvømmet af sølvand (sæt brug i Sønder- og Vestsjælland, samt Nordfrisland) (OHS)

**Hærestål:** mål for vurdering af jord, betegner efter hvor mange hest, køer (og eller byg), der kan dyrkes på jorden. 1 tønde hærkom = 8 skæpper = 22 tjerdingkar = 96 aunar, der forkortes herhøvedes får, søg, fide, og alb.

**Hærstø:** et sæt h. består af en hærhammer og et hærstål eller hærstøyd. Hærstølet er et stykke jern, hvis ene ende er fremme som et hærhammerhoved, mens den anden er tilspidset og gennem et hul på midten sættes en plint eller et jærnstykke på tværs. Hærstølets spidse ende stilles orten i jorden indtil tværmiden, eller det sættes fast i enden af en speciel bæk eller skannet (hærstø). På hærstølets tværs ende lægges leblede, og med pernen af hærhammeren bankes lebladets søg tynd og skarp. (Håndbøger: Hærstø og for danske lokalhistorikere)

**Hefvår:** det samme som hefvarisse, af helgenesdag - den 1. november.

**Herrighed:** ejendomsret til jordegods og de deraf flyende indtægter og rettigheder, omfattende alle faste indtægter af fæstegods (landtj. og) og udbytte af søv, jagt, fiskevand, fæstevand, lyseslet mv. og al. lovret.

**Maerster:** betegnelse for dem, der bor i inderstehuse, dvs. huse, der ikke hører under et gods, men en bondegård. Der kan være tale om aflægtsfolk, tjenestefolk, landarbejdere og "rakker", invalide, gamle, enlige kvinder mfl.

**Maersteleg:** det beløb, en maerster betaler godsejeren, når han overtager et fæste.

**Maersteføle:** folk, der ikke bor i eget hus, men i en stue hos en gårdmaer eller hærmaer, f.eks. unge gifte par i tjeneste på gårdene eller "stakler".

**Kallemaske, Callemasque:** i 15-1700 årene betegnelse for et halvuldent, afslaskvævet stof med hæk over hals. Familen hulemaske, slet og hulemaske. Brugtes især til mænds "kjoler" (frakker) og væse.

**Kedelske:** Krog til at hænge gryder i.

**Kind:** en snævr tørv, der er sat op til vinerbrug eller søg. (Fellberg)



Kedelske



# Bilag

*Afskrifter af kilder:*

*Skifter*

*Fæstebreve*

*Skøder*

*Aftægtskontrakter*

*Retsdokumenter*

## Opholdskontrakt til Karen Pedersdatter (nr. nr. 13)

Opholds contract imellem Karen Pedersdatter og Tobias Thuesen i Hesselmed gamle Mølle, Aal Sogn.

1. Da jeg Karen Pedersdatter, Frue efter afgangne Poul Pedersen i Hesselmed gamle Mølle med Langværgen i Dag har meddelt min Søn Tobias Thuesen Skiedle paa hændte min Gaard med, saa tilpligtes han foruden, hvad han for Gaarden har betalt, endvidere til at give mig min Livstid Føde og Klæde, Husly og Varme, Pleie og Tilsyn, særdeles i Sygdoms og Alderdomstid, og ved min dødelige Afgang en efter Egnets Skik anstændig begravelse.

2. Jeg Tobias Thuesen lover og forpligter ikke alene mig og efterkommende Elere af den mig i Dag solgte Gaard til at opfylde Foranferte, men hvis min Moder Karen Pedersdatter ikke dermed skulle være tilfreds, da forpligter jeg mig endvidere til at indrene et anstændigt Værelse for hende og forsyner Samme med Loftskud, Vinduer, Døre, en Jern-Kakkelovn fra et Skorsteen til hvilken hun maac have god beqvem Adgang og fri Brug af, og jeg lover da hende af Gaardens Behave i Aftægtsværelset saameget som hun behøver, saasom: Bord, Stole, Hylder, en Thekedel, en Ballie, en Spand, Kost, alt det hun behøver, og det vedligeholder jeg saalange hun lever, og til det øvrige kiskken og brygge- og bage-Redskaber maac hun have fri Adgang og fri Brug af det, ligeledes af Gaardens Brønd og Ovn, ligeledes udtager hun til Aftægtsværelset hendes Kiste og Klæder, samt en Sengeklæder.

3. Til Føde og Ophold i Aftægtsværelset forpligter jeg mig at levere hende aarlig 2 Tdr Rug, 1 Tdr 4 Skp Byg, 1 Lpd 4 Pd Kiød, 1 Lpd 4 Pd Flæsk, 8 Pd Hør, 1 pd Humle, 1 Pd Sæbe, 1 Skp Salt, 1 1/2 kande Tran, 2 Pd Kaffe, 1 Pd Cicorie, 1 Pd Sukker, 2 Pd Tobak, 16 Læs Klyne og 1 Læs Lyng, 12 Potter Brændevin og 2 Lpd Smør, og daglig en Kande sød nymalket Mælk, baade For- og Efter-Aar maac hun klippe hvilket af Gaardens Faar hun vil, og tillige om Efteraaret den næsth. te? Læs, som tillige overlades hende til Slagt, ligesom og Ulde hænd af dem og Faarret skal være hende tilhørende, af Penge give jeg hende 3 rdl. rS: aarlig. Af Kornet, Karffen, Ciurien, Sukkeret og Tobrukken leveres hende Halvdalen hvert Aars 1. May og 1. Novbr., Kiødet og Flæsket, Høret, Hørnen, Sæben, Saltet, Tranet og Pengene tilsammen 1. Novbr, af Brændevinet 1 Pote den første Dag i hver Måned, af Smørret 2 2/3 Pd den første Dag i hver Måned, et Stk: Havejord overlades hende til brug omtrent 1/4 af Havens Størrelse, hvortil aarlig leveres fornøden Giødning, jeg graver, rytter og før til hendes Værelse, hændbringer hendes Brændsel og det paa helesigt Sted i Klud? sætter, jeg lader forrette al hendes Hønsgering naar hun det behøver og forlanger, jeg lader hendes Havejord ordentlig dyrke, jeg kører hende til Kirke, Kiøbstad og til sin Familie naar hun det forlanger, jeg betaler hendes Offer, samt hvad andet Udgiwt hun kunde blive paalag, jeg leverer hende alt det foranferte til de bestemte Tider, altid med gode og forsvarlige Varer og med forsvarligt Maal og Vægt, jeg besøger hende altid hendes Korn malet og tilbragt igjen naar hun det forlanger, jeg lover tillige saavel selv som mine Huusfolk at omgaaes, samt pleie og tilsee hende saaledes som jeg for Gud og Mennesker agtes at forsvare og som formødt ved hendes Død en anstændig Begravelse.

4. Skulde min Moder Karen Pedersdatter blive til Sinds at drage herfra og tage Opholdssted og fortære? sin Aftægt andetsteds, da skal det ikke alene være hende uden Modsigelse tilladt, men jeg Tobias Thuesen forbinder endogsaa mig og efterkommende Aftægtsydere til at levere hende alt det Fornævnte til det Sted hvor hun vil opholde sig undtagen Brændsel, Mælk og Høret og for disse Dele skal hende af mig betales 3 rdl rS: aarlig. -

5. Forbliver jeg Karen Pedersdatter for Aftægtsyderen til min Død, da skal alt hvad jeg mig efterlader tilhøre ham, men skulde jeg drage andetstedhen da tager jeg med mig hvad mit er, og intet deraf skal nogensinde kunde fordres tilbage, men derimod skal de som jeg flytter til ogsaa bekoste min Begravelse, uden nogen Erstatning af Aftægtsyderen.

6. For Foranstaaende Aftægt giver jeg Tobias Thuesen min Moder Karen Pedersdatter andet Prioritets Pante Rettighed i min Gaard Hesselmed gamle Mølle af Hk: 1 Tdr 6 Skp fri Hovedpaardstægt og 2de mig tilhørende Eng, Parceller tilsammen Hk: 2 Skp 1 Ekr 2 4/5 Aln næststuer de 240 rdl rS:, som min Svoger Jens Pedersen i Skiedstrup deri har indløst.

At saaledes imellem os er aannæret og indgaaet i alle Munder og med god Overlæg, det bekræfter vi hermed til uopsigelig Effarvelse og Opfyldelse med vore Hænders Underskrift i 2de Mænds Overværelse, som med os til Vidterlighed underskriver.

Hesselmed gamle Mølle den 18 August 1826.

Tobias Thuesen - Karen Pedersdatter (nr: E: Pen) Som Langværgen Hans Pedersen Kiør.

Til Vidterlighed: Peder Jacobsen, Jens Pedersen

Læst i Øster og Vester Herreders Ret den 23. August 1826. Astrup



# Register

*over alle bogens personer*

## Register

?

Berct 74  
Hans 80

??

Iver 94

### Andersen

Mads 186

### Bendtsdatter

Kirsten barn af 14  
Maren 37

### Bendtsen

Jacob barn af 74

### Christensdatter

Anna barn af 60  
Ane 27

Anne Marie barn af 2  
Inger Maria barn af 2  
Karin barn af 46  
Karen barn af 46  
Kersten barn af 8  
Kirsten barn af 60  
Maren barn af 60  
Mette 23  
Mette 17

### Christensen

Anders 572

Anne barn af 2  
Christen barn af 60  
Christen barn af 46  
Iver barn af 46  
Isa barn af 2  
Jens 4  
Lars barn af 2  
Mads barn af 8  
Mads barn af 46  
Mads barn af 46  
Maren 1  
Søren Dejgaard barn af 2  
Terrel barn af 46

### Christensen Midtgaard

Christen 50

### Christensen Smed

Niels 30

### Hansdatter

Abelone barn af 10

Anne Marie barn af 26  
Anna Kirstine barn af 10  
Anna Maria barn af 10  
Anna Maria barn af 40  
Appelone barn af 10  
Inger barn af 40  
Inger Maria 5  
Maren 12

Maren barn af 26  
Maren barn af 40  
Mette barn af 10  
Mette barn af 10  
Zibsel barn af 26

### Hansen

Hans 40  
Isa barn af 10  
Jens 20  
Jørgen barn af 26  
Lars barn af 40  
Ole barn af 10  
Peder 48  
(Uden navn) barn af 26

### Iversdatter

Else 47

### Iversen

Mads barn af 94

### Jensdatter

Anna Helena barn af 18  
Anne barn af 20  
Appelone barn af 20  
Barbara 61  
Boulic 5

Else barn af 22  
Else 45  
Else Anna Maria 11  
Inger Marie barn af 18  
Karin barn af 18  
Maren barn af 18  
Mette barn af 18

### Jensen

Christer barn af 22  
Hans 10  
Hans barn af 22  
Laurids barn af 20  
Lauritz barn af 20  
Mads barn af 18  
Mads barn af 22  
Ole barn af 20

### Jensen Smed

Jørgen 36



# Tryk

- ◆ Print selv
- ◆ Få bogen trykt på et trykkeri
- ◆ Print on demand
- ◆ Få et lokalarkiv eller en fond til at hjælpe med udgivelsen





# Indbinding

- ❖ Tilbudsmappe
- ❖ Ringbind
- ❖ Fattigmandsindbinding
- ❖ Få bogen indbundet i "rigtigt" bogbind

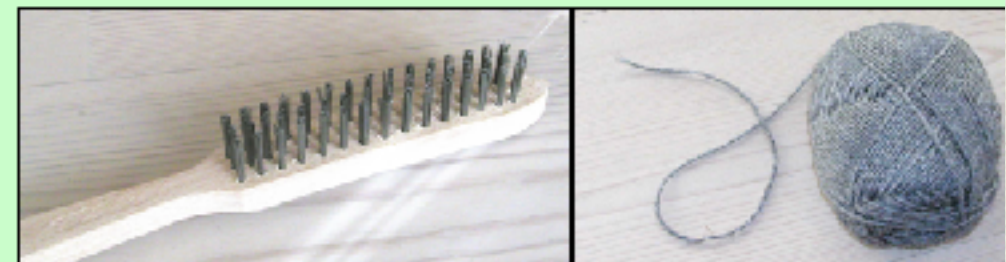
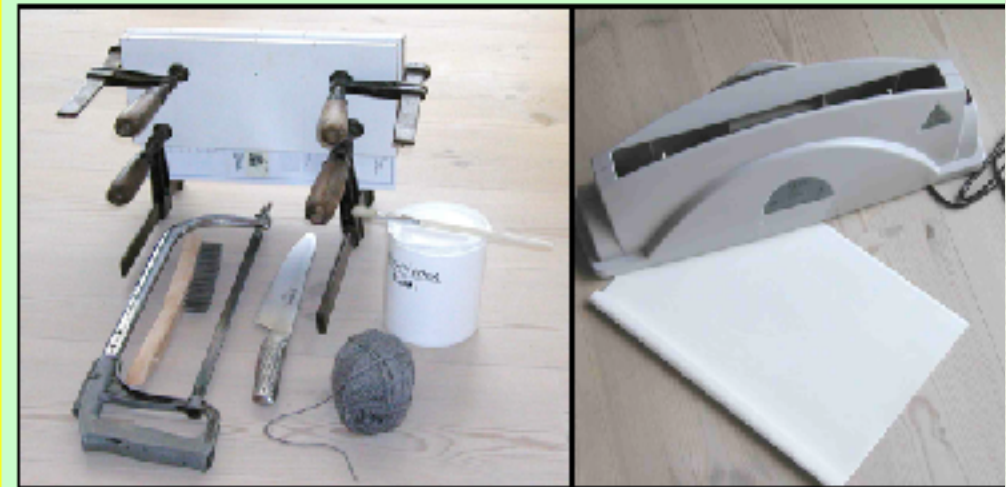
## \*\*\* "Fattigmandsindbinding" af slægtsbøger

Billede 1.

Hvad skal jeg bruge?

- 2-4 skruetvinger
  - Et par hyldestykker
  - Nødstryger
  - Skarp "tung"kniv
  - Stålbarste, 3 rækker børster
  - Bogbinderlim + pensel
- Bogbinderlim kan bl.a. købes på postordre fra Greenport i Vægger.
- Uldgarn

- Varm indbindingsmaskine
- Pris: 249 kr.
- Lommer, 60 kr pr. 10 stk.





# E-bog

saxo publish

Business

Services

PublishUniversity

LOG IND

0,00 DKK

## Udgiv din bog på få minutter

Vi har lavet platformen, så du kan bruge kræfterne dér hvor det giver mest mening for dig.

GÅ I GANG MED AT UDGIVE



## Så let er det



# 1

## Opret en profil

Gå på opdagelse på vores nye udgivelsesplatform. Det er enkelt, hurtigt og helt gratis at gå i gang.







# Hvem skal have bogen?

- ◆ Tænk på lokalarkivet og biblioteker i området
- ◆ Send et eksemplar til Det Kgl. Bibliotek og Dansk Bogfortegnelse




 OM ▾ SAMLINGER ▾ SAMLINGER ▾ DATABASER ▾ SKOLEHISTORIE ▾ MERE ▾

  
**SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK**

**Se en introduktion**



[Deltag i gratis kursus om brug af biblioteket](#)

**Læs søgevejledningen**



**Søg direkte i online-samlingen**

[Gå til hitlistegning med vejledning](#)

**Danskernes Historie Online**

Biblioteket er et specialbibliotek for historikere, slægtsforskere og andre historieinteresserede. Det indeholder værker, der er en del af vores fælles kulturarv, blandt andet omfattende slægts-, lokal- og personalhistorie. De ældste værker er udarbejdet i slutningen af 1500-tallet, og bestanden rækker frem til nutiden.

Der er i dag mere end **31.350** titler online.

Man kan søge i bibliotekets samlinger og søge fritket i alle online-værker ved hjælp af Bibliotekets søgninger.

Slægtsforskernes Bibliotek blev etableret i 2012 af den almennyttige forening [Danske Slægtsforskere \(slægt.dk\)](#). Det primære formål med Slægtsforskernes Bibliotek er at digitalisere litteratur inden for kategorierne lokalhistorie, slægtshistorie, personalhistorie, kildeskriver, opslagsværker og hjælpemidler.

# Slægtsforskernes Bibliotek



# Afslutning

- ◆ En slægtshistorie kan være mange ting: fra en beretning om en enkelt afdøde til en fuldstændig anetavle
- ◆ Der er ingen faste regler: Slip fantasien løs og lad lysten drive værket!
- ◆ Først og fremmest: Gør noget ved det. Leg med mulighederne - det lærer man af!

